

Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru

Analýza výsledků dotazníkového šetření
žáků základních a středních škol

Mgr. Pavlína Šťastnová
PhDr. Petra Drahoňovská

Praha 2012

OBSAH

1	CÍLE A METODY ŠETŘENÍ	3
1.1	VÝCHODISKA A CÍLE	3
1.2	METODY.....	4
	Období sběru dat	4
	Místo sběru dat	4
	Zjišťované okruhy	4
	Struktura výsledného souboru	4
2	FAKTORY, PODMÍNKY A OKOLNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ VÝBĚR VZDĚLÁVACÍ/PROFESNÍ DRÁHY U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL	6
2.1	VLIV RODINY NA VÝBĚR VZDĚLÁVACÍ A PROFESNÍ DRÁHY	6
	Hovory s rodiči o budoucí vzdělávací/profesionální kariéře	6
	Období počátku řešení budoucí vzdělávací/profesionální dráhy.....	7
	Využití rad rodičů při rozhodování o budoucí vzdělávací/profesionální dráze	8
	Identifikace žáků s povoláním rodičů	9
2.2	FAKTORY VSTUPUJÍCÍ DO PROCESU VÝBĚRU DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ/PROFESNÍ DRÁHY	10
	Lidé a události mající vliv na výběr vzdělávací/profesionální dráhy.....	10
	Atributy ovlivňující výběr další vzdělávací/profesionální dráhy.....	12
2.3	INFORMAČNÍ ZDROJE VYUŽÍVANÉ PŘI ROZHODOVÁNÍ O VZDĚLÁVACÍ/PROFESNÍ DRÁZE	17
	Zdroje informací potřebných pro volbu školy	17
	Využití odborné pomoci při volbě vzdělávací/profesionální dráhy	19
	Internetové informační zdroje využívané v rozhodovacím procesu o vzdělávací/profesionální dráze	20
	Potřebné informace pro rozhodování o tom, kam po základní/střední škole	23
3	NÁZORY NA VOLBU ŠKOLY A POVOLÁNÍ	26
3.1	NÁZORY NA VZDĚLÁNÍ A JEHO VÝZNAM PRO PROFESNÍ KARIÉRU.....	26
3.2	VLIV RODIČŮ NA VOLBU POVOLÁNÍ A ŠKOLY.....	31
4	HLAVNÍ POZNATKY	36
5	PŘÍLOHA	38

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru

Mgr. Pavlína Šťastnová, PhDr. Petra Drahoňovská

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

Korektura: oddělení pro informační a publikační činnost

Úvodní slovo

Předkládaná analýza interpretuje výsledky získané v rámci dotazníkového šetření, které proběhlo v roce 2011 na vybraných základních a středních školách. Toto šetření se uskutečnilo v rámci **projektu Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy VIP Kariéra II – KP**.

Jak již samotný název projektu napovídá, jeho hlavním tématem je kariérové poradenství, zejména kariérové poradenství poskytované v rámci regionálního školství. Výběr vzdělávací a profesní dráhy je jedno z nejdůležitějších rozhodnutí, které každý z nás musí udělat. Aby toto rozhodnutí bylo učiněno co možná nejzodpovědněji, je nezbytné žáky základních i středních škol vybavit dostatečným množstvím adekvátních informací a pomoci jim bludištěm těchto informací projít. K tomu, aby bylo kariérové poradenství více než jen pouhé poskytování informací, je nutné znát potřeby klientů a současně i bariéry, které na své cestě potkávají. Doufáme, že se předkládaná analýza stane jedním z dílků, které napomohou kariérovým poradcům lépe identifikovat uvedené bariéry a hodnoty, které jsou pro jejich klienty při volbě povolání důležité.

Celkově se šetření zúčastnilo 1 655 žáků základních škol a 935 žáků středních škol. Šetření se uskutečnilo v Praze a dále v Plzeňském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Výsledný materiál je určen odborníkům – kariérovým poradcům, ředitelům a učitelům základních a středních škol, zájemcům o střední a terciární vzdělávání i absolventům škol. Výsledky této aktivity mohou využívat i subjekty veřejné a státní správy, Úřad práce ČR, poradenské instituce.

Analýza se zaměřuje na okolnosti, které ovlivňují výběr vzdělávací či pracovní kariéry žáků základních a středních škol, i na samotný způsob volby. Představuje tak další úhel pohledu na oblast kariérového poradenství.

Analýza tedy vychází z empirických dat a je orientována na problematiku volby další vzdělávací či pracovní dráhy žáků 9. ročníků základních škol a 3. a 4. ročníků středních škol. Jde o kvantitativní šetření s cílem shromáždit kvalitní a relevantní informace o způsobech volby školy či výběru pracovní dráhy.

1 Cíle a metody šetření

1.1 Východiska a cíle

Hlavním cílem provedeného šetření bylo zjistit, kdo a do jaké míry žáky základních a středních škol při jejich volbě další vzdělávací či pracovní dráhy ovlivňuje, kde žáci hledají informace a jak s informacemi, které naleznou, pracují. Současně jsme chtěli získat odpověď na otázku, zda kariérové poradenství poskytované žákům základních a středních škol plní očekávanou funkci a jak sami žáci tuto službu vnímají.

Pro zařazení tohoto výzkumu do aktivit projektu jsme se rozhodli zejména na základě snahy o získání informací ze strany příjemců kariérového poradenství, tedy zejména žáků základních a středních škol, o tom, jak z jejich pohledu probíhá samotná volba další vzdělávací a profesní dráhy, jak vnímají ty, kteří se je v procesu rozhodování snaží ovlivnit. Získané informace mají pro nás neocenitelnou roli při formování podoby kariérového poradenství poskytovaného této cílové skupině. Hlavní závěry, které ze šetření vyplynuly, ale mnohdy i dílčí výsledky napomohou kariérovým poradcům s přesnější identifikací možných problémových oblastí a bariér, se kterými se žáci základních a středních škol při volbě povolání či vzdělávací dráhy setkávají. A také jim výsledky šetření umožní lépe poznat hodnoty, které podle jejich klientů, žáků, jsou důležité, na které je nutné brát zřetel pro výběr další školy či zaměstnání. To vše může kariérovým poradcům pomoci vylepšit jejich práci tak, aby více odpovídala potřebám jejich klientů.

1.2 Metody

Období sběru dat

Šetření proběhlo na jaře roku 2011. V březnu až dubnu proběhl sběr dat na 40 základních školách a 20 středních školách s odbornou profilací. Pro účely dalšího zpracování byla vytvořena elektronická databáze (EXCEL) jednotlivých záznamových jednotek.

Místo sběru dat

Šetření proběhlo na 40 základních školách a 20 středních školách v Praze, Plzeňském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Celkem se šetření zúčastnilo 1 655 žáků 9. ročníků základních škol a 935 žáků 3. a 4. ročníků středních škol. V Praze se šetření zúčastnilo 431 respondentů ze základních škol a 236 žáků ze středních škol, v Plzeňském kraji šlo o 433 žáků základních škol a 237 žáků středních škol, v Ústeckém kraji o 343 žáků základních škol a 237 žáků středních škol a v Moravskoslezském kraji bylo 448 respondentů ze základních škol a 237 ze středních škol.

Zjišťované okruhy

Vliv rodiny a okolí na výběr vzdělávací/profesionální dráhy

- Rozhovory s rodiči
- Využití rad rodičů
- Identifikace s profesí rodičů/příbuzných
- Osobnosti mající vliv na výběr vzdělávací/profesionální dráhy

Faktory ovlivňující výběr vzdělávací/profesionální dráhy

- Začátek uvažování o další vzdělávací/profesionální dráze
- Podmínky výběru střední / vyšší odborné / vysoké školy / nástavbového studia
- Zdroje informací potřebných pro rozhodování o volbě školy/profese
- Odborná pomoc při volbě školy/profese
- Využití internetu jako zdroje informací

Názory na volbu školy a povolání

- Souvislost mezi vzděláním a povoláním
- Vliv rodičů na volbu školy a výběr povolání

Identifikační znaky

- Pohlaví
- Kraj
- Vzdělání rodičů
- Charakteristika rodiny
- Nezaměstnanost v rodině

Struktura výsledného souboru

Tabulka 1: Zastoupení dotázaných žáků ZŠ a SŠ podle krajů (v absolutních počtech)

	Celkem	Hl. m. Praha	Plzeňský kraj	Ústecký kraj	Moravskoslezský kraj
ZŠ	1655	431	433	343	448
SŠ	935	236	237	225	237

Tabulka 2: Pohlaví dotázaných žáků ZŠ a SŠ (v %)

	chlapci	dívky
ZŠ	52,5%	47,5%
SŠ	62,1%	37,9%

V souboru respondentů ze základních škol bylo 52,5 % chlapců a 47,5 % dívek. Na úrovni středních škol je ve výsledném souboru výrazně více chlapců (62,1 %) než dívek (37,9 %). To je dáno tím, že šetření bylo realizováno na odborných školách (včetně oborů středního vzdělání ukončených výučním listem), kde se vzdělává více chlapců než dívek.

Tabulka 3: Obory vzdělání žáků středních škol (v %)

obory vzdělání	% žáků
obory skupiny H	48,1%
obory skupiny L	2,9%
obory skupiny M	47,7%
neuveдено	1,3%
celkem	100,0%

Tabulka 4: Vzdělání rodičů žáků ZŠ (v %)

	vzdělání otce	vzdělání matky
základní	2,0%	2,8%
vyučen(a) bez maturity	28,6%	25,4%
vyučen(a) s maturitou	14,1%	10,9%
středoškolské s maturitou	22,2%	34,5%
vyšší odborné	2,3%	3,8%
vysokoškolské	20,0%	15,2%
nevím	10,8%	7,4%
celkem	100,0%	100,0%

Tabulka 5: Vzdělání rodičů žáků SŠ (v %)

	vzdělání otce	vzdělání matky
základní	2,3%	3,9%
vyučen(a) bez maturity	41,4%	32,5%
vyučen(a) s maturitou	13,4%	10,9%
středoškolské s maturitou	24,6%	33,8%
vyšší odborné	2,4%	3,2%
vysokoškolské	11,2%	12,6%
nevím	4,8%	3,1%
celkem	100,0%	100,0%

Tabulka 6: Nezaměstnanost v rodině žáků ZŠ a SŠ (v %)

	ZŠ	SŠ
ne, nikdy nikdo	60,3%	56,7%
ano, krátkou dobu, nyní práci má/mají	28,1%	32,8%
ano, dlouhou dobu, nyní práci má/mají	4,9%	4,7%
ano, stále je/jsou nezaměstnaný/í	6,8%	5,7%
celkem	100,0%	100,0%

2 Faktory, podmínky a okolnosti ovlivňující výběr vzdělávací/profesionální dráhy u žáků základních a středních škol

Šetření se celkem zúčastnilo 1 655 žáků 9. ročníků základních škol a 935 žáků 3. a 4. ročníků středních škol. Ze žáků základních škol bylo 52,5 % chlapců a 47,5 % dívek. Vzorek respondentů ze středních škol tvořilo 62,1 % chlapců, 37,9 % dívek. Jak vidíme, na základní škole je poměr dívek a chlapců takřka vyrovnaný a odpovídá rozložení žáků základních škol podle genderu. Na středních školách se šetření zúčastnilo více chlapců, což bylo dáno i výběrem škol, kdy zejména v oborech středního vzdělávání ukončených výučním listem (tedy bývalých oborů středních učilišť bez maturity) se vzdělává více chlapců. V oborech středního vzdělávání ukončených maturitní zkouškou (bez praktického výcviku, tedy bývalé SOŠ a gymnázia) je podíl dívek a chlapců více vyvážený, přičemž v oborech gymnázií převažují dívky. Obory gymnázia však nebyly zařazeny do výběru, což ovlivnilo rozložení respondentů podle pohlaví.

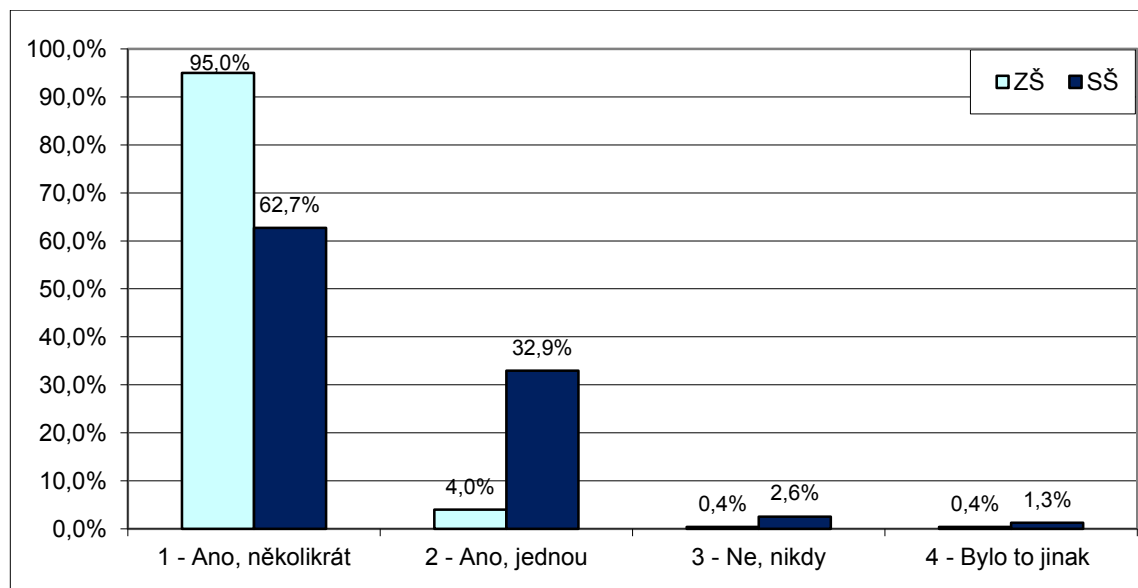
2.1 Vliv rodiny na výběr vzdělávací a profesionální dráhy

Hovory s rodiči o budoucí vzdělávací/profesionální kariéře

V úvodu nás zajímalo, zda si žáci o budoucí vzdělávací či pracovní dráze **povídají doma se svými rodiči**.

Na základní škole si o tom, co budou po jejím dokončení dělat, povídalo s rodiči 95,0 % žáků. Téma budoucí vzdělávací dráhy, tedy, co po základní škole, probírali doma podobně chlapci jako dívky (alespoň jednou toto téma doma řešilo 98,9 % chlapců a 99,3 % dívek). Vůbec toto téma neřešilo 0,6 % chlapců a 0,3 % dívek. Pokud se podíváme na odpovědi podle krajů, pak nebyly zjištěny žádné zásadní rozdíly: Nejméně jednou tuto problematiku řešili takřka všichni žáci, poněkud menší rozdíly byly zjištěny u varianty, že si žáci o své budoucí vzdělávací dráze s rodiči povídali opakovaně – nejčastěji vzdělávací dráhu řešily opakovaně rodiny z Plzeňského kraje, nejméně z Ústeckého kraje.

Obrázek 1: Jak často žáci základních a středních škol řeší s rodiči svou budoucí vzdělávací či profesionální dráhu (v %)

Na střední škole řešilo otázku *co po škole* s rodiči již výrazně méně žáků – alespoň jednou (tedy několikrát nebo minimálně jednou) toto téma doma probíralo 95,6 % žáků, přičemž několikrát svou další kariéru řešilo s rodiči 62,7 % žáků. O něco častěji řešily opakovaně svou budoucnost s rodiči dívky (64,6 % dívek se s rodiči o své budoucnosti bavilo vícekrát, chlapci tak činili v 61,5 % případů). Ani na úrovni střední školy se neprojevil

výraznější rozdíly mezi zastoupenými kraji, kde se výrazněji odlišoval pouze Moravskoslezský kraj. V tomto kraji si opakovaně povídalo se svými rodiči o budoucnosti pouze 58,6 % žáků. V ostatních krajích šlo v průměru o 64 %. Výrazné rozdíly se v této otázce neobjevily ani v závislosti na tom, zda žáci studovali v oboru ukončeném maturitní zkouškou, nebo výučním listem.

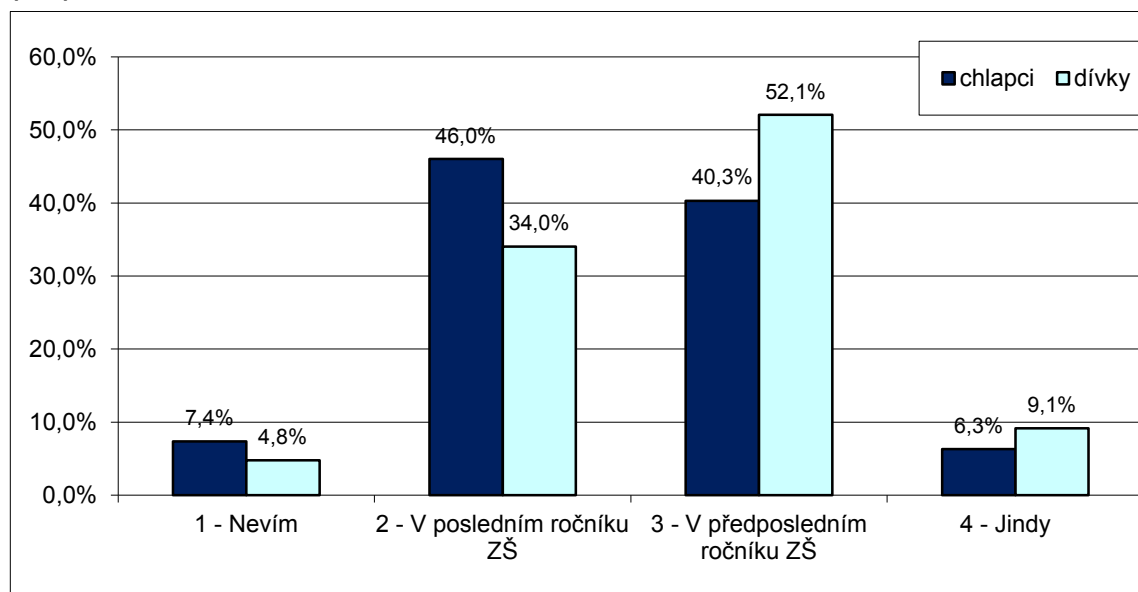
Jak je z výsledků zřejmé, jediné, co má **výrazný vliv** na to, zda se žáci o své budoucí kariéře radí s rodiči, je jejich **věk**. Zatímco žáci na základní škole se téměř všichni s rodiči radí, na střední škole jde o výrazně nižší podíl – pouze zhruba 63 % žáků středních škol si o své další kariéře s rodiči povídá. Vliv zde zřejmě hraje i to, že na střední škole v okamžiku rozhodování jsou žáci již plnoletí a mají konkrétnější představu o svém životě, kdežto žáci na základní škole se o své budoucnosti s rodiči baví relativně velmi často.

Období počátku řešení budoucí vzdělávací/profesionální dráhy

V dalším kroku nás zajímalo, **kdy** žáci začali přemýšlet, co budou dělat po ukončení základní, případně střední školy. Obecný předpoklad je, že žáci na základní škole začínají svoji budoucnost řešit v osmém ročníku, případně později. Na střední škole jsme očekávali, že se žáci vesměs rozhodují v posledním ročníku.

U žáků základní školy se naše očekávání víceméně naplnila, když se nejvíce žáků začíná zabývat svou budoucností **v osmém ročníku** základní školy (45,7 %) a také v posledním ročníku základní školy (40,4 %). Přes 7 % dotázaných (7,7 %) žáků uvedlo nějaké jiné období, kdy nejčastěji šlo o sedmý ročník základní školy, ale objevovaly se i odpovědi řadící první závažnější úvahy o budoucnosti do 5. třídy, což zřejmě koresponduje s případnými úvahami o přechodu na víceleté gymnázium.

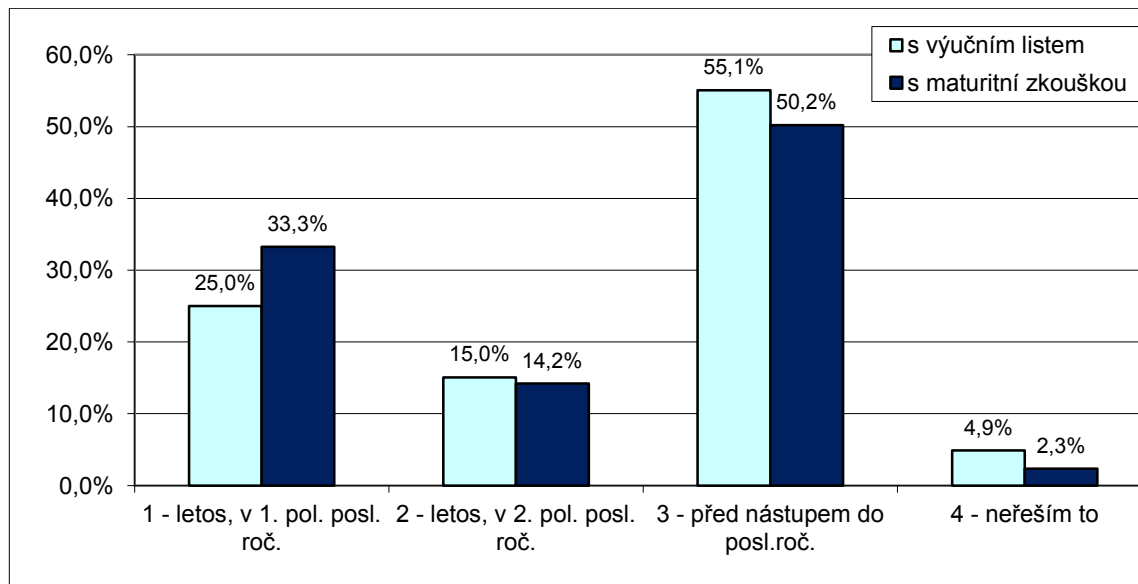
Obrázek 2: Kdy žáci základních škol začali řešit svou budoucí vzdělávací dráhu podle pohlaví (v %)

Pokud jde o rozdíly mezi chlapci a děvčaty, pak je zřejmé, že **dívky řeší otázky své budoucnosti výrazně dříve než chlapci**. Zatímco 52,1 % dívek se svou budoucností zaobíralo už v předposledním ročníku základní školy, z chlapců to bylo pouze 40,3 %. Naopak na poslední ročník základní školy si tyto úvahy nechalo 46,0 % chlapců, ale jen 34,0 % dívek. Je tak zřejmé, že dívky přistupují k volbě budoucí vzdělávací dráhy s předstihem, kdežto u chlapců převládá odklad rozhodnutí. Pokud jde o rozdíly v jednotlivých krajích, pak zejména žáci z Plzeňského kraje řeší své další vzdělávání s předstihem – 49,9 % žáků základních škol začalo uvažovat nad otázkou „co po základní škole“ již v předposledním ročníku. V Praze šlo o 42,0 %, v Ústeckém kraji pak 44,6 % a v Moravskoslezském kraji se do této skupiny řadí 46,0 %.

Žáci středních škol řeší otázku budoucnosti nejčastěji **ještě před nástupem** do posledního ročníku (52,3 %) a v první polovině posledního ročníku (29,4 %). Jen 3,6 % žáků střední školy neřeší, co budou dělat po skončení střední školy. Až ve druhém pololetí posledního ročníku začalo nad svou budoucností přemýšlet 14,5 % žáků střední školy.

Obrázek 3: Kdy žáci středních škol začali řešit svou budoucí vzdělávací či profesní dráhu podle typu vzdělávání (v %)

Pokud jde o rozdíly mezi žáky podle typu vzdělání, pak se od sebe liší relativně málo.

Jak **žáci v oborech vzdělání ukončených maturitní zkouškou**, tak **žáci v oborech vzdělání ukončených výučním listem** nejčastěji řeší budoucí kariéru ještě před nástupem do posledního ročníku. V případě žáků oborů vzdělání ukončených výučním listem šlo o 55,1 %, u žáků z oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou šlo o 52,6 %.

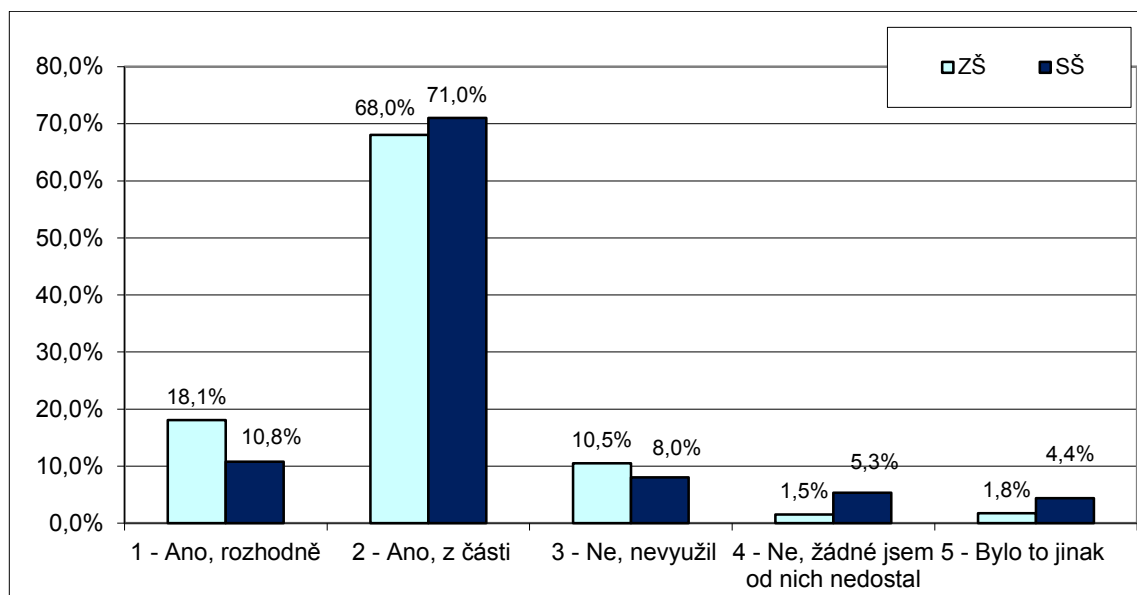
Ve všech sledovaných krajích s výjimkou Moravskoslezského řeší svoji budoucnost více než polovina žáků středních škol již v předposledním ročníku školy (v Praze jde o 51,7 %, v Plzni o 53,2 % a v Ústeckém kraji o 54,7 %). V Moravskoslezském kraji se na svou budoucnost v předposledním ročníku středních škol zaměřilo pouze 49,8 %. Naopak nejvíce ze všech krajů jich nechalo tuto otázku na první pololetí posledního ročníku (33,3 %).

Využití rad rodičů při rozhodování o budoucí vzdělávací/profesní dráze

Pokud jde o to, jak žáci vnímají, že využívají rady svých rodičů ohledně budoucí kariéry, pak je zajímavé, že jak žáci základních škol, tak žáci středních škol využívají rad svých rodičů poměrně často.

Žáci základní školy využili rady svých rodičů v 86,1 %, přičemž v 68,0 % ji využili zčásti a v 18,1 % jejich rad využili rozhodně. 10,5 % žáků se rad rodičů dostalo, avšak nevyužili je a pouze 1,8 % žáků základních škol se rad rodičů nedostalo. Ačkoliv jde o nízké procento ze všech žáků základních škol (v absolutním vyjádření jde o 25 žáků), je nutné právě na tyto žáky zaměřovat pozornost výchovných-kariérových poradců na školách, neboť tito žáci nedostávají potřebné informace. U těchto žáků pak role kariérového poradce není pouze doplňkem rodinného rozhodovacího procesu při výběru školy, ale mnohdy je jediným zdrojem informací a poradenství, kterého se žákovi dostane. Jeho role při výběru střední školy je tak velmi významná a výrazně ovlivňuje žáka v jeho další kariéře. Pokud jde o rozdíly mezi chlapci a děvčaty, pak lze říci, že žádné významné rozdíly ve využívání rad rodičů mezi nimi nejsou. Podstatné zde tedy spíše je, jak se rodina výběrem střední školy zaobírá, než to, zda jde o chlapce, či dívku.

Obrázek 4: Jak žáci základních a středních škol využívají rad svých rodičů při rozhodování o své budoucí vzdělávací či profesní dráze (v %)

Žáci středních škol využívají rad svých rodičů v 81,8 %, což je sice o něco méně než v případě žáků základních škol, avšak rozdíl není tak výrazný. Rozhodně rad svých rodičů využilo 10,8 % žáků středních škol a 71,0 % žáků pak využilo těchto rad do určité míry. Také zde se neprokázaly rozdíly mezi chlapci a dívkami, kdy chlapci využívali rad svých rodičů v 82,6 % a dívky v 81,1 %. Významné rozdíly ve využívání rodičovských rad nejsou ani mezi žáky jednotlivých skupin oborů vzdělání – nejméně využívají rad rodičů žáci z oborů vzdělání ukončených výučním listem – 81,3 %. Žáci z oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou sahají po rodičovských radách v 84,6 %. Je tedy patrné, že **i v dospělém věku přikládají děti radám svých rodičů určitou váhu**. Pokud jde o rozhodování o budoucnosti, tak se zdá, že puberta či období adolescence v rozhodování dětí nehraje až tak významnou roli. Slovo rodičů má stále svou váhu.

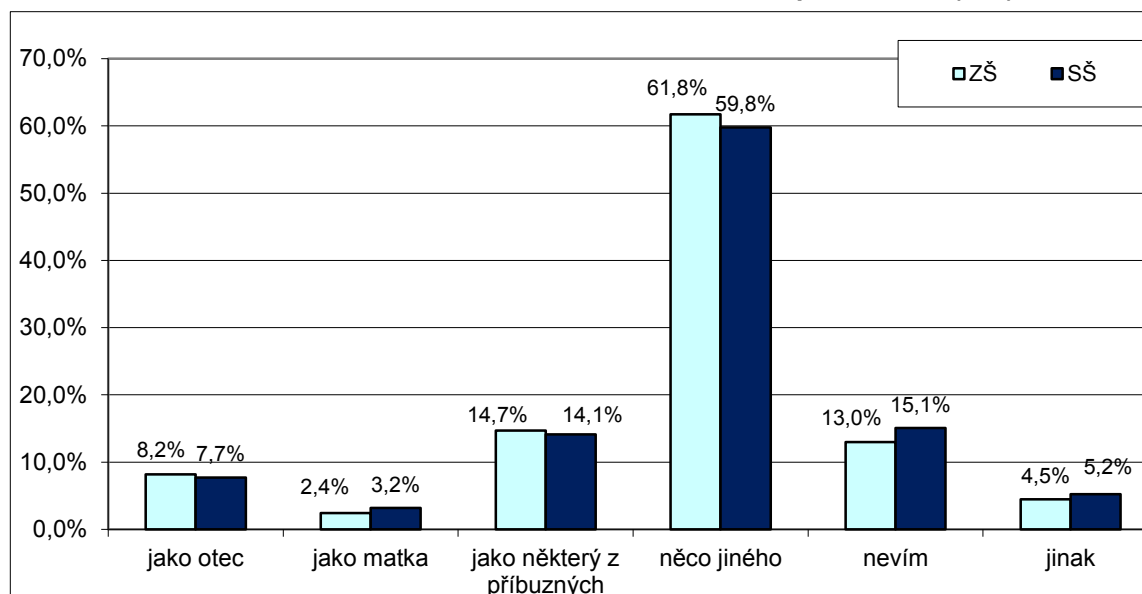
Identifikace žáků s povoláním rodičů

V rámci šetření nás dále zajímala **profesní identifikace žáků základních a středních škol** s profesemi, které vykonává někdo z jejich rodiny. Šlo nám o to zjistit, do jaké míry se žáci nechávají ovlivnit profesí svých rodičů a zda je profese rodičů pro ně vzorem, který chtějí následovat. Jak žáci **základních škol**, tak žáci **středních škol** se s profesí někoho z rodiny identifikují ve čtvrtině případů (žáci ZŠ v 25,3 %, žáci SŠ v 25,0 %).

V případě **žáků základních škol** chce 8,2 % z nich vykonávat stejnou profesi jako jejich otec a 2,4 % jako jejich matka. Dá se říci, že nejvíce se s profesí rodičů žáci identifikují v případě, že matka či otec mají vysokoškolské vzdělání a vykonávají odbornou profesi. Současně je zajímavé, že k druhé nejčastější identifikaci s profesí rodičů dochází u těch žáků, jejichž rodiče jsou vyučení. Zde zřejmě hraje roli výkon konkrétního řemesla, které žáci vidí na vlastní oči a kde vidí i výsledky práce rodičů.

U žáků středních škol chce stejnou práci jako jejich otec vykonávat 7,7 % žáků a jako jejich matka 3,2 %. I zde dochází ke ztotožnění s profesí rodičů relativně častěji v případě vysokoškolského vzdělání rodičů. Za zajímavé můžeme považovat, že jak u žáků základních škol, tak u žáků středních škol hraje celkem významnou roli profese někoho jiného z rodiny – u žáků základních škol jde o 14,7 %, u žáků středních škol o 14,1 %. Je tedy zřejmé, že při rozhodování o budoucí profesi hraje významnou roli spíše širší rodina než pouze základní.

Obrázek 5: Míra identifikace žáků základních a středních škol s prací rodičů (v %)

Pokud se podíváme na podíl žáků, kteří chtějí v profesní dráze následovat někoho z rodiny v jednotlivých sledovaných krajích, pak se zde odlišují žáci z Prahy, kdy žáci středních škol chtějí vykonávat profesi někoho z rodiny pouze v 17,8 %, přičemž k poklesu zde došlo zejména u varianty následování někoho jiného z rodiny (mimo matku či otce). U žáků základních škol jde o 20,0 %.

2.2 Faktory vstupující do procesu výběru další vzdělávací/profesionální dráhy

Značný prostor byl v rámci šetření věnován tomu, co bylo pro žáky důležité, co je ovlivnilo při jejich rozhodování, na jakou školu jít, v případě žáků středních škol co vůbec po střední škole dělat.

Lidé a události mající vliv na výběr vzdělávací/profesionální dráhy

Pokud žáci měli identifikovat ty, kteří je nejvíce ovlivňují při rozhodování, co dál, **pak u žáků základních škol zcela jednoznačně dominovala varianta „moje rozhodnutí“**, tedy že se rozhodovali sami, na základě vlastního úsudku. Takto svou volbu vnímá více než 90 % dotázaných žáků základních škol. Na druhém místě se umístili **rodiče**, kdy více než třetina žáků základních škol připustila, že na jejich rozhodování měli rodiče vliv. Po těchto dvou variantách následují s výrazným odstupem všechny další možnosti, kdy v případě žáků základních škol žádná z nich nezískala více než 10 %. Určitou váhu přikládají žáci základních škol ještě kamarádům, ale další možnosti je již nechávají chladnými. Pro nás je zajímavé, že **k nejméně vlivným zařadili žáci základních škol školního psychologa či třídního učitele či odborníka na úřadě práce**. Zde se můžeme pouze dohadovat, zda tito odborníci působí skrytě a tak taktně, že jejich vliv žáci nevnímají, nebo zda se jim poradenství z této strany nedostává. Z odpovědí žáků je zřejmé, že při řešení otázky výběru střední školy mladí lidé dávají přednost živým a reálným lidem a jen velmi málo se obracejí směrem k sociálním sítím. Ačkoliv je vliv sociálních sítí často popisován jako značný, ohledně své budoucnosti na tento typ komunikace mladí lidé příliš nespolehají.

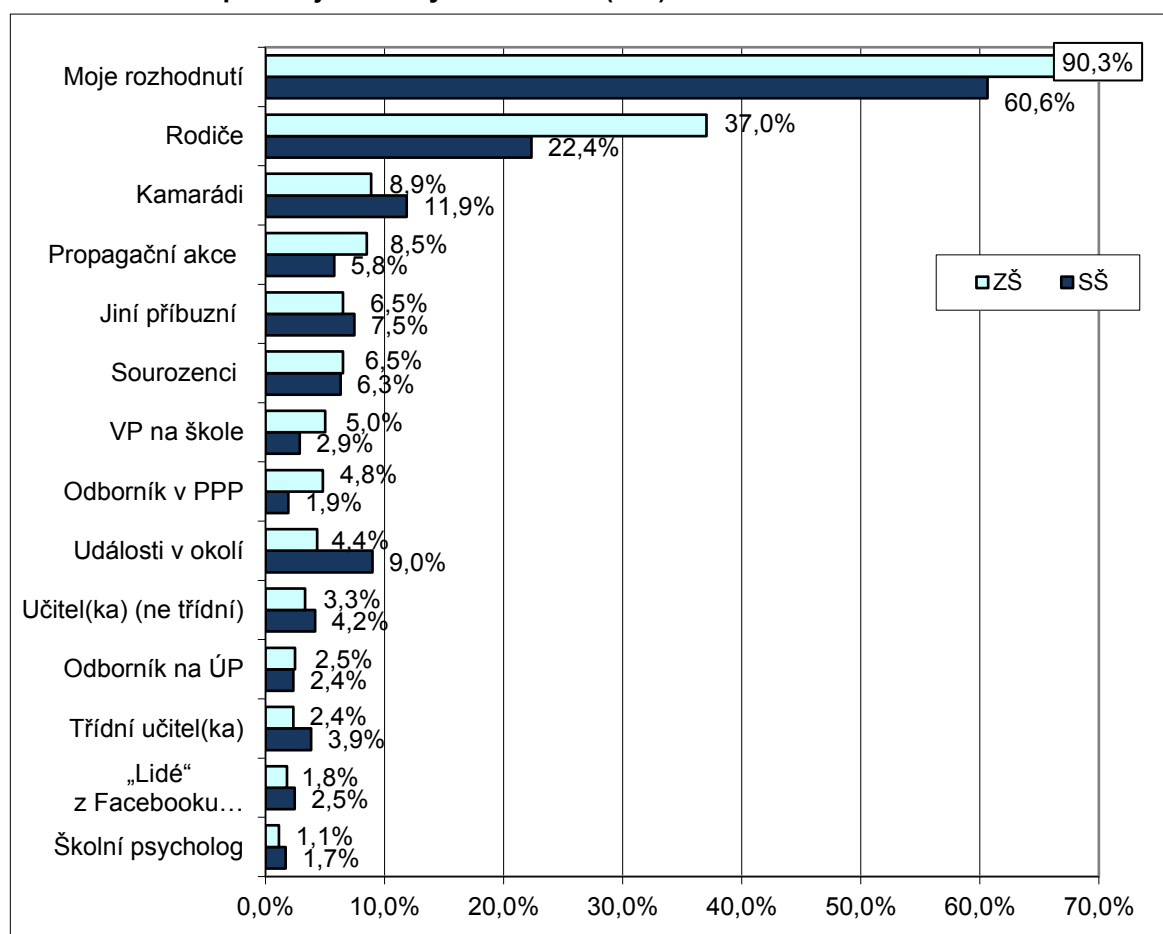
Jako pozitivní zde můžeme vnímat i to, že **činnost výchovného poradce**, který na školách působí jako kariérový poradce, **byla ze všech institucionalizovaných forem kariérového poradenství vnímána jako nejučinnější**. Současně je zajímavé, že zatímco v otázce využití rad rodičů přiznalo jejich vliv více než 80 % dotázaných, přímý vliv rodičů na výběr střední školy připustilo pouze něco přes třetinu žáků základních škol. Je tedy otázka, do jaké míry žáci rozlišují radu a přímý vliv. Pokud jde o rozdíly mezi dívkami a chlapci, tak

se dá říci, že jsou jen velmi malé, přičemž ani v jedné položce se genderové rozdíly neodchýlily od obecných závěrů. Pouze vliv kamarádů vnímaly dívky silněji než chlapci. Pokud jde o rozdíly mezi žáky v jednotlivých krajích, pak můžeme říci, že výraznější rozdíly nejsou patrné. Významnější rozdíl jsme zaznamenali pouze v případě vlivu propagační akce, kde více než desetina žáků z Plzeňského kraje (11,8 %) uvedlo, že na ně tyto akce měly velký vliv, kdežto v ostatních krajích to bylo v průměru pouze okolo 8 % žáků. Je tak možné, že v období sběru dat se v Plzeňském kraji konaly propagační akce, které měli žáci v paměti, a tudíž je častěji uváděli jako zdroj informací.

Také **žáci středních škol** vnímají jako **nejpodstatnější jejich vlastní rozhodnutí**, které však má již výrazně nižší váhu, než tomu bylo u žáků základních škol. „Pouze“ 60,6 % žáků středních škol přisuzuje svému rozhodnutí velký vliv. I u nich je jako druhý nejsilnější označován **vliv rodičů** (22,4 %), přičemž desetiprocentní hranici překročila ještě varianta „kamarádi“, kteří v této skupině mají větší vliv než na základní škole.

Na rozdíl od žáků základních škol vnímají středoškoláci více dění v regionu, zejména problematiku nezaměstnanosti, a nechávají se touto situací více ovlivnit než jejich mladší kolegové. Je zřejmé, že na střední škole si již žáci uvědomují okolnosti působící na trhu práce a vnímají, že je potřebné se alespoň částečně podle nich řídit. **Nejmenší vliv pak přisuzují ve shodě se žáky základních škol vlivu školního psychologa, odborníkům z pedagogicko-psychologické poradny, odborníkům na úřadě práce, ale také výchovným poradcům a „přátelům“ ze sociálních sítí.** Zde se již projevila výrazný odklon od poradenství reprezentovaného institucemi a je patrné, že **středoškoláci vnímají největší vliv v rámci sociálních vazeb – v rodině či v okruhu reálných přátel.**

Obrázek 6: Jaký vliv při rozhodování kam po základní/střední škole žáci základních a středních škol přisuzují uvedeným variantám (v %)

Poznámka: V grafu jsou uvedeny hodnoty varianty „velký vliv“. Data jsou seřazena sestupně podle hodnot platných pro žáky základních škol.

Pokud jde o vnímání vlivu daných položek v souvislosti s tím, zda **žáci studují v oboru ukončeném maturitní zkouškou, či v oboru ukončeném výučním listem**, pak je zajímavé, že žáci v oborech ukončených výučním listem přisuzují svým rodičům více vlivu než žáci v oborech ukončených maturitní zkouškou. Obdobně vliv ostatních příbuzných vnímají silněji žáci v oborech ukončených výučním listem, kde desetina žáků uvedla, že jejich vliv je velký. A do třetice se odlišují žáci v oborech ukončených výučním listem ve vnímání svého okolí, kdy 11,3 % žáků v oborech ukončených výučním listem uvedlo, že je v jejich rozhodování „kam po střední škole“ také ovlivnily události v regionu. To vysvětlujeme tím, že žáci v oborech ukončených výučním listem často směřují přímo na trh práce a míra nezaměstnanosti či krach podniků v jejich okolí je zajímavá více než žáky v oborech ukončených maturitní zkouškou, kteří často míří na vysokou školu, a spojení s událostmi v regionu není tak silné. Pokud jde o rozdíly v jednotlivých krajích, tak jsou pouze velmi malé a žádný rozdíl nevybočuje z celkových trendů.

Nízký význam přisuzovaný školním psychologům při volbě vzdělávací či profesní dráhy jak u žáků základních škol, tak u žáků středních škol zřejmě souvisí s tím, že ne každý žák je se školním psychologem ve styku – pokud žák nemá žádné výraznější problémy s učením či chováním, tak školního psychologa potká jen na chodbě. Školní psycholog poskytuje pomoc zejména žákům, kteří jsou nějakým způsobem ohroženi či mají nějaké výraznější problémy, které se projevují v rámci školní docházky. Jeho pomoc tak není obecně určena všem žákům.

Atributy ovlivňující výběr další vzdělávací/profesionální dráhy

Při sledování toho, co vše žáky při výběru školy či povolání ovlivňuje, jsme se zaměřili nejen na vztahové faktory (viz předchozí bod), ale také na rozličné atributy, které v této oblasti mohou mít na rozhodování žáků vliv. V této otázce jsme museli odlišit žáky základních a středních škol, neboť na obě skupiny působí jiné okolnosti, a dále bylo nutné u žáků středních škol odlišit ty vlivy, které ovlivňují žáky, kteří chtějí po ukončení střední školy pokračovat v dalším vzdělávání, a žáky, kteří po ukončení střední školy již v dalším vzdělávání pokračovat nechtějí.

Atributy ovlivňující výběr dalšího vzdělávání u žáků základních škol

Pro **žáky základních škol** jsme vybrali patnáct atributů, u kterých měli vyjádřit, jak důležité byly při jejich rozhodování o tom, kam dál. Přehled těchto atributů je v grafu č. 7.

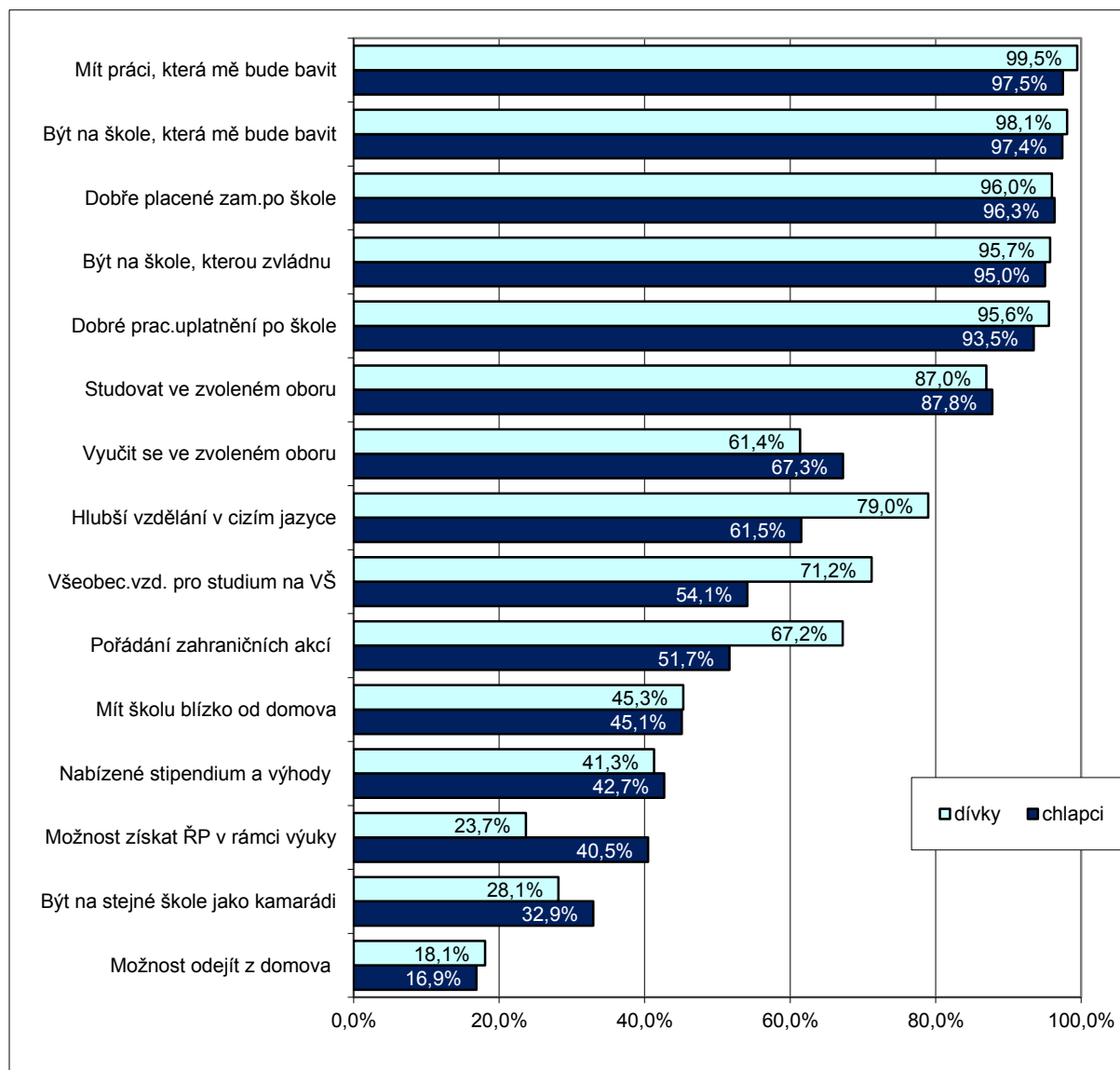
Z uvedených okolností ovlivňujících výběr střední školy lze prvních pět považovat za jakési obecné atributy, které mají obecnou platnost. Při svém rozhodování o výběru střední školy téměř **všichni žáci základních škol** (přes 90 %) považují za důležité, aby po absolvování školy **vykonávali práci, která je bude bavit** (98,4 %), **byli na škole, která je bude bavit** (97,7 %), našli **dobře placené zaměstnání** (96,4 %), **byli na škole, kterou zvládnou dokončit** (95,4 %) a **našli dobré pracovní uplatnění po skončení střední školy** (94,5 %). Pro značnou část žáků je ještě důležité, aby **studovali ve zvoleném oboru** (87,4 %). Jak můžeme vidět, jde vesměs o **okolnosti, které souvisejí s uplatněním na trhu práce a se studiem na vybrané škole**.

Je tak zřejmé, že si žáci výrazně uvědomují souvislost mezi vystudovaným oborem (školou) a následným vstupem na trh práce a že často vnímají absolvování střední školy jako krok, který vede k uplatnění na trhu práce. Současně je pak vidět výrazná orientace na samotné vzdělávání, kdy se absolutní většina žáků základních škol chce vzdělávat v oboru (škole), který ji bude zajímat, a zároveň si chce realisticky vybrat školu, na kterou bude stačit. Všechny tyto preference můžeme vnímat jako velmi pozitivní, protože se zde odráží to, že **žáci o budoucí vzdělávací dráze přemýšlejí a vnímají i okolnosti, které jsou s jejich volbou spojeny**.

Jak můžeme vidět, u ostatních atributů jsou již jejich preference nižší, neboť často jde o atributy, které jsou blízké žákům s nějakým zaměřením. Například hlubší vzdělání v cizím jazyce je předpoklad, který bude důležitý pro žáky, kteří se o cizí jazyky zajímají či mají v plánu studium v cizí zemi či chtějí hodně cestovat. Vyučit se ve zvoleném oboru je opět

faktor, který má vliv u těch žáků, kteří chtějí nastoupit do oborů ukončených výučním listem, ale nezajímá příliš žáky, kteří uvažují o studiu na gymnáziu. Obdobně totéž platí u preferování všeobecného vzdělávání pro studium na vysoké škole, které je důležité pro ty, kteří již nyní vědí, že chtějí jít studovat na vysokou školu, ale již není příliš relevantní pro žáky, kteří se rozhodnou pro vzdělávání se v oborech ukončených výučním listem.

Obrázek 7: Atributy ovlivňující výběr dalšího vzdělávání u žáků základních škol podle pohlaví (v %)

Poznámka: Výsledné hodnoty jsou součtem odpovědí „velmi důležité“ a „spíše důležité“. Hodnoty v grafu jsou seřazeny sestupně podle výsledků u dívek.

Nejméně významně se u žáků základních škol při výběru střední školy jeví možnost odejít z domova, která je důležitá pro 17,3 % žáků. Ačkoliv je tato možnost poslední co do četnosti preferencí, stojí jistě za zamyšlení, proč pro necelou pětinu žáků je tato okolnost důležitá. Z dat vyplynulo, že charakter rodiny (tedy zda žáci žijí s oběma rodiči, s jedním rodičem, či s jedním rodičem a jeho partnerem, nebo žijí u příbuzných) nemá na přání odejít z domova vliv. Můžeme tedy pouze odhadovat, že u části žáků jde o revoltu spojenou s daným obdobím života (pubertou, kdy jim rodiče „jdou na nervy“), ale současně se musíme ptát, zda za preferováním této možnosti nestojí hlubší rodinné problémy.

Pokud se podíváme na výsledky z genderového pohledu, pak vidíme, že u atributů s obecnou platností (tedy mít práci, která mě bude bavit, být na škole, která mě bude bavit,

mít dobře placené zaměstnání, být na škole, kterou zvládnou dokončit, najít dobré pracovní uplatnění i studovat ve zvoleném oboru) **není mezi chlapci a dívkami výraznější rozdíl**. Rozdíly mezi nimi nejsou ani u položek mít školu blízko domova, nabízené stipendium a jiné výhody a u možnosti odejít z domova.

Naopak nejvýraznější rozdíly mezi pohlavími jsou u hlubšího vzdělání v cizím jazyce, které je výrazněji více preferováno dívkami (o 17,5 procentního bodu), dále u okolnosti, jako je **všeobecné vzdělání připravující pro vstup na vysokou školu**, které jako důležité vnímají více dívky (o 17,1 procentního bodu), což odpovídá tomu, že dívky častěji než chlapci vstupují do gymnaziálních oborů vzdělání, a tato okolnost je tedy pro ně důležitá. Přičemž pro dívky je také více důležité, zda škola, na kterou chtějí jít studovat, pořádá zahraniční akce (výměnné pobyty, zájezdy, praxe).

Naopak **pro chlapce je důležité**, aby škola, pro kterou se rozhodli, umožňovala **získání řidičského průkazu v rámci výuky** (o 16,8 procentního bodu více než u dívek), aby se mohli vyučit ve zvoleném oboru, což opět souvisí s tím, že chlapci častěji než dívky míří do oborů ukončených výučním listem a také více než dívky chtějí jít na školu, kde jsou jejich kamarádi (o 4,8 procentního bodu více).

Jak můžeme vidět, v okolnostech, které ovlivňují žáky základních škol při výběru střední školy, **hrají dominantní roli zejména ty atributy, které mohou ovlivnit jejich úspěšnost jak na škole, tak následně na trhu práce**. Toto zjištění je velmi pozitivní, protože dokládá, že si jsou žáci vědomi významu volby a nepodceňují ji.

Atributy ovlivňující výběr dalšího vzdělávání u žáků středních škol

Pokud jde o **žáky středních škol**, tak těm byly nabídnuty **atributy dvojího charakteru** – jedna **baterie faktorů ovlivňujících výběr další školy**, která byla určena těm žákům, kteří chtějí pokračovat v dalším vzdělávání, a druhá **baterie atributů, která byla určena těm, kteří již vědí, že nebudou pokračovat v dalším vzdělávání**. Nejdříve se zaměříme na ty žáky, kteří chtějí po skončení střední školy pokračovat v dalším vzdělávání, ať již na vysoké škole, či vyšší odborné, či v nástavbovém studiu, nebo jiné střední škole.

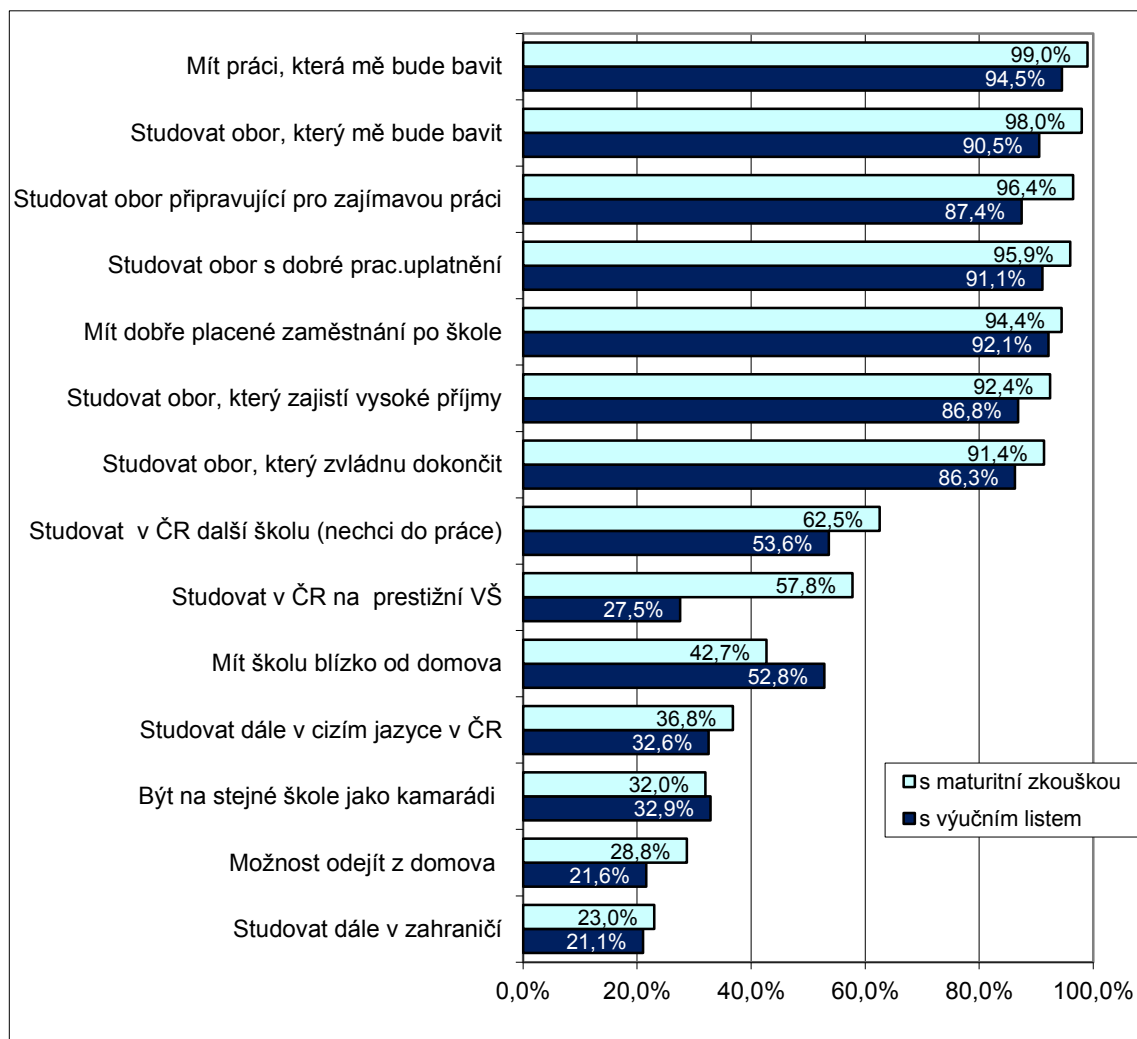
Stejně jako u žáků základních škol, tak také **u žáků středních škol** je zřejmé, že volbu dalšího vzdělávání ovlivňují zejména atributy s obecnou platností: **všichni žáci středních škol** (přes 90 %) **považují za důležité, aby po absolvování školy vykonávali práci, která je bude bavit** (96,9 %), **studovali obor, který je bude bavit** (94,7 %), **studovali obor, který jim poskytne dobré pracovní umístění** (93,8 %), **našli po škole dobře placené zaměstnání** (93,4 %), **studovali obor připravující pro práci, která je bude bavit** (92,6 %), **studovali obor, který jim zajistí vysoké příjmy** (90,0 %), a také **aby byli na škole, kterou zvládnou dokončit** (89,2 %).

Jak můžeme vidět, jde vesměs o okolnosti, které stejně jako u žáků základních škol, **souvisejí s uplatněním na trhu práce a se studiem na vybrané škole**. Je tak zřejmé, že si žáci výrazně uvědomují souvislost mezi vystudovaným oborem (školou) a následným vstupem na trh práce a že často vnímají absolvování střední školy jako krok, který vede k uplatnění na trhu práce. Současně je zde patrná výrazná orientace na samotné vzdělávání (zejména jeho obsah), kdy absolutní většina žáků středních škol, kteří chtějí pokračovat ve vzdělávání, se chce vzdělávat v oboru, který je bude zajímat, a současně si chtějí realisticky vybrat školu, na kterou budou stačit. Všechny tyto preference můžeme vnímat jako velmi pozitivní, protože se zde odráží, že žáci o budoucí vzdělávací dráze přemýšlejí a současně vnímají i okolnosti, které jsou s jejich volbou spojeny.

U ostatních atributů jsou již jejich preference nižší. Za zajímavé lze považovat, že hned po attributech, které při výběru další školy uplatňují téměř všichni žáci, následuje položka, že **žáci chtějí jít na jakoukoliv další školu, protože ještě nechtějí nastoupit do práce** (58,7 %). Jak vidíme, jde o více než polovinu těch, kteří chtějí jít dále studovat. Můžeme se jen dohadovat, zda se tak děje kvůli současné ekonomické situaci a obtížnému hledání zaměstnání, nebo zda jde o snahu prodloužit si období určité bezstarostnosti, kdy ještě mladí lidé nemusejí spoléhat ve všem sami na sebe, ale ještě dále využívají pomoci svých rodičů.

Nejméně významná se u žáků středních škol při výběru dalšího vzdělávání jeví možnost studovat v zahraničí (pouze pro 22,2 % je toto důležité) a také možnost odejít z domova, která je důležitá pro 25,7 % žáků. Na rozdíl od žáků základních škol, kde zdůraznění významu této možnosti při volbě školy mohlo indikovat určité rodinné problémy, zde jde již o plně pochopitelnou možnost, neboť respondenti jsou již ve věku mladých dospělých a jejich touha po osamostatnění je plně pochopitelná.

Obrázek 8: Atributy ovlivňující výběr dalšího vzdělávání u žáků středních škol podle druhu vzdělávání (v %)

Poznámka: Výsledné hodnoty jsou součtem odpovědí „velmi důležité“ a „spíše důležité“. Hodnoty v grafu jsou seřazeny sestupně podle výsledků u žáků v oborech vzdělání ukončených maturitní zkouškou.

Pokud se podíváme na výsledky podle toho, zda se **dotázaní vzdělávají v oboru vzdělání ukončeném maturitní zkouškou, nebo v oboru vzdělání ukončeném výučním listem**, pak vidíme, že u atributů s obecnou platností (tedy mít práci, která mě bude bavit, studovat obor, který mě bude bavit, mít dobře placené zaměstnání, být na škole, kterou zvládnou dokončit, najít dobré pracovní uplatnění i studovat obor, který mi zajistí vysoké příjmy) není mezi žáky výraznější rozdíl. Naopak **nejvýraznější rozdíly mezi žáky jednotlivých typů vzdělání jsou zejména u položky studovat v ČR na nějaké prestižní univerzitě**, která je velmi důležitá pro žáky oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou (o 30,3 procentního bodu více).

Žáci oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou dále více než žáci oborů vzdělání ukončených výučním listem preferují **studium na jakékoliv škole, protože se jim nechce ještě do práce** (o 8,9 procentního bodu více), a také studium oboru, který je připraví na

práci, která je bude bavit (o 9,0 procentního bodu více). Také více než žáci oborů ukončených výučním listem preferují možnost **odejít z domova** (o 7,2 procentního bodu).

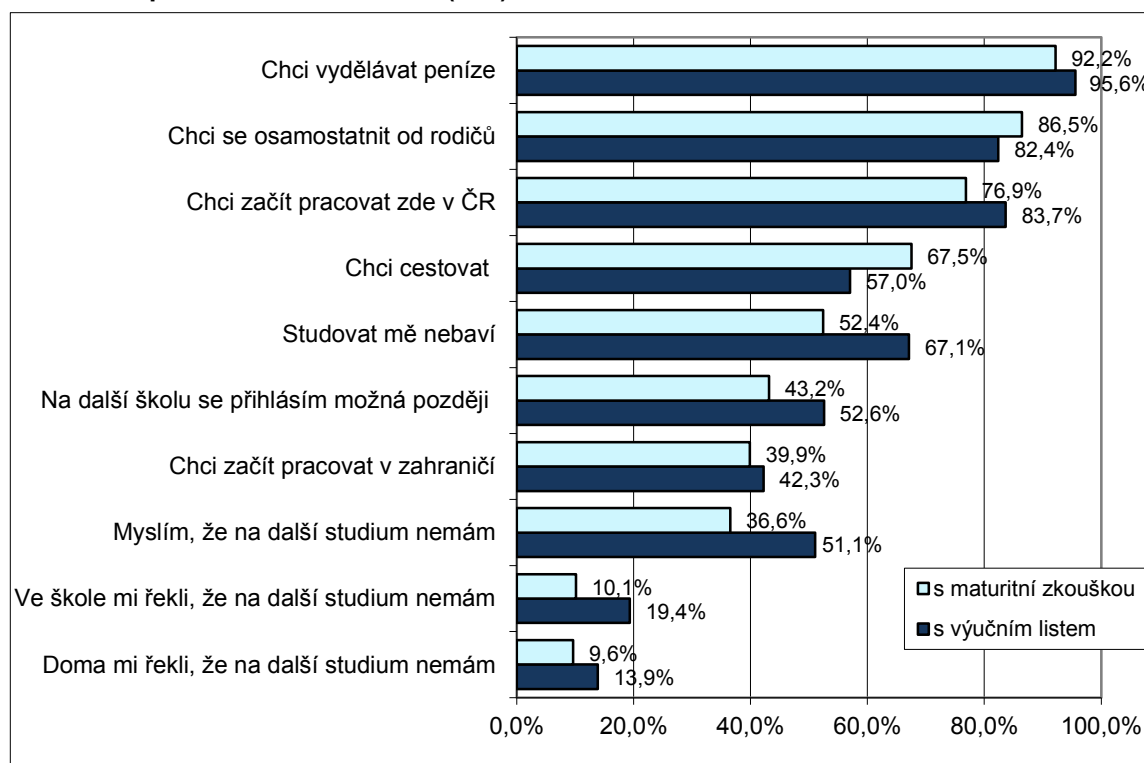
Žáci vzdělávající se v oborech vzdělání ukončených výučním listem preferují více než žáci v oborech ukončených maturitní zkouškou pouze dva atributy, a to **mít školu blízko domova** (o 10,1 procentního bodu více) a **být na stejné škole, kde jsou jejich kamarádi či přítel/přítelkyně** (o 0,9 % procentního bodu více). Zejména u položky mít školu blízko domova zřejmě hraje roli to, že jde v jejich případě o nástavbové studium či jinou střední školu, takže si mohou vybírat ze škol, které jsou v relativním dosahu. Žáci, kteří po střední škole míří na vysokou školu, již musejí vybírat podle jiných kritérií a blízkost domova je tak podružná.

Pokud jde o výsledky preferencí žáků podle kraje, pak lze říci, že se výsledky liší jen velmi málo.

Jak můžeme vidět, v okolnostech, které ovlivňují žáky středních škol při volbě a výběru dalšího vzdělávání, hrají dominantní roli zejména ty atributy, které mohou ovlivnit jejich úspěšnost ve studiu a následně jim zajistit dobré postavení na trhu práce včetně dobrého finančního ocenění. Stejně jako u žáků základních škol můžeme říci, že toto zjištění je velmi pozitivní, protože dokládá, že si jsou žáci vědomi významu své volby.

Nyní se zaměříme na okolnosti, které ovlivňují **žáky středních škol v tom, že nechtějí dále pokračovat ve vzdělávání**. Žákům středních škol byla předložena sada deseti výroků, u kterých se vyjádřili, do jaké míry s nimi souhlasí. Výsledky můžeme vidět v následujícím grafu.

Obrázek 9: Důvody, které ovlivňují žáky středních škol v tom, že nechtějí pokračovat ve vzdělávání podle druhu vzdělávání (v %)

Poznámka: Výsledné hodnoty jsou součtem odpovědí „velmi souhlasím“ a „spíše souhlasím“. Hodnoty v grafu jsou seřazeny sestupně podle výsledků u žáků v oborech vzdělání ukončených maturitní zkouškou.

Z celkových údajů je zřejmé, že k hlavním důvodům, proč se někteří žáci rozhodli již **ve studiu nepokračovat, patří zejména vnímaná potřeba vydělávat peníze** (94,2 % z těch, kteří již nechtějí jít dále studovat, přičemž s tímto tvrzením rozhodně souhlasilo 76,7 %), dále **snaha osamostatnit se od rodičů** (84,4 %, kdy 50,8 % žáků dokonce s tímto výrokem rozhodně souhlasilo) a také tvrzení, že žáci **chtějí začít pracovat** v ČR (80,5 %). Jak vidíme,

jde vesměs o **důvody ekonomické povahy**, kdy negace dalšího vzdělávání je velmi často podmíněna tím, že mladí lidé vyjadřují potřebu být nezávislí a mít svůj příjem. K čteněji zastoupeným důvodům dále také patří chuť cestovat (62,1 %) a tvrzení, že žáka již studovat nebaví (60,8 %).

Naopak mezi nejméně frekventované důvody nechuti se dále vzdělávat patří to, že by žáky od vzdělávání odrazovali rodiče či příbuzní nebo že by jim škola doporučovala, aby dále nestudovali. Současně je však nutné se u této položky zastavit podrobněji. Ačkoliv s tím, že by žákům ve škole řekli, že na další studium nemají, souhlasilo „pouze“ 15,0 % žáků středních škol, je zarážející, že to bylo řečeno i těmito 15 %. Cesta dalšího vzdělávání je otevřena pro všechny a zejména ve škole by se žáci neměli dozvídat, že na další vzdělávání nemají. V současné době, kdy se neustále zdůrazňuje nutnost celoživotního vzdělávání, je zarážející, že právě ze vzdělávací instituce se některým (zřejmě prospěchově slabším) žákům dostane informace, že na další vzdělávání nemají. Jistě, ne každý se může (a měl by se) stát absolventem prestižní univerzity, ale možností vzdělávání je velké množství, takže až na velmi malé výjimky je otevřeno každému.

V této souvislosti je zajímavé podívat se na rozložení odpovědí v závislosti na tom, v jakých oborech se žáci vzdělávají. Ukazuje se totiž, že zejména **žákům v oborech vzdělání ukončených výučním listem je v jejich škole doporučeno, aby v dalším studiu již nepokračovali**. Téměř pětina žáků z těchto oborů (tedy z těch, kteří nechtějí pokračovat v dalším vzdělávání) uvedla, že jim nepokračování ve vzdělávání bylo doporučeno ve škole. V oborech vzdělání ukončených maturitní zkouškou to bylo „pouze“ u 9,6 % žáků.

K nejvýraznějším rozdílům v důvodech, proč nestudovat, patří ještě tvrzení „myslím, že na další studium nemám“ (36,6 % žáků v oborech ukončených maturitní zkouškou a 51,1 % žáků v oborech ukončených výučním listem) a také, že žáky studovat nebaví (52,4 % žáků v oborech ukončených maturitní zkouškou a 67,1 % žáků v oborech ukončených výučním listem).

Naopak **žáci v oborech ukončených maturitní zkouškou** častěji uváděli, že dále nebudou studovat zejména proto, že chtějí cestovat (67,5 % žáků v oborech ukončených maturitní zkouškou a 57,0 % žáků v oborech ukončených výučním listem). Jak tedy můžeme vidět, důvody pro nepokračování ve vzdělávání mají velmi často ekonomické pozadí (chci vydělávat peníze, chci se osamostatnit od rodičů, chci začít pracovat), ale vstupují mezi ně i důvody spočívající v malém sebevědomí (myslím, že na další studium nemám).

2.3 Informační zdroje využívané při rozhodování o vzdělávací/profesní dráze

Zdroje informací potřebných pro volbu školy

V souvislosti se získáváním informací jsme se zajímali o to, **z jakých zdrojů žáci čerpali informace potřebné pro výběr školy či pro správné nastavení profesní kariéry**. Jak žáci základních škol, tak žáci středních škol vybírali ze stejné matice možných zdrojů informací, přičemž hodnotily, jak jim které zdroje s výběrem vzdělávací či profesní dráhy pomohly či nepomohly.

Ze získaných údajů je zřejmé, že nejvyužívanější zdroje informací jsou stejné jak u žáků základních škol, tak u žáků středních škol. Zcela jednoznačně **obě skupiny žáků využívají informace zejména z rodiny, internetu, školy, kam se hlásí, ze současné školy a od kamarádů**. Je tak zřejmé, že kromě internetu jde o informační zdroje, se kterými jsou v osobním kontaktu, které znají, mohou je osobně navštívit, jsou s nimi v určité komparaci. K méně využívaným pak patří zdroje informací, kde je osobních vazeb již velmi málo, či zcela chybí – úřady práce, televize, časopisy. Současně je však zřejmé, že mezi oběma skupinami žáků jsou patrné rozdíly v preferencích jednotlivých zdrojů.

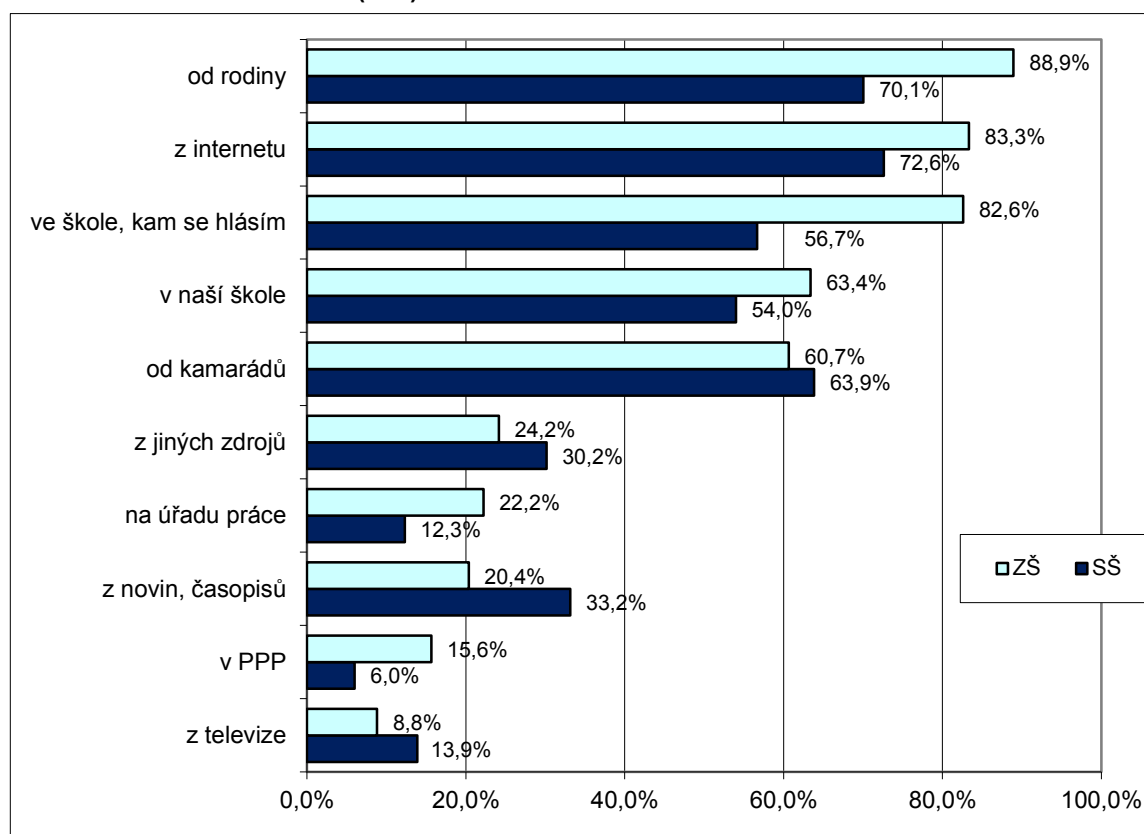
Žáci základních škol jednoznačně nejčastěji využívají **informace poskytované rodinou**, dále ty, které **naleznou na internetu**, a pak ty informace, které získají ze školy, na

kteřou se hlásí. Vliv domovské školy a kamarádů je již slabší, i když i tak informace z těchto zdrojů využívá více jak 60 % žáků základních škol. Jednoznačně nejméně využívají informace získané z televize.

Rozdíly mezi dívkami a chlapci na základní škole nejsou příliš výrazné. Výraznější rozdíl jsme zjistili pouze u získávání informací z úřadů práce, z pedagogicko-psychologických poraden, z internetu a z novin či časopisů, kdy tyto zdroje využívaly více dívky. To je zřejmě důsledkem vyšší úrovně komunikace dívek v tomto věku, kdy dívky více než chlapci své problémy řeší a i v otázce své další vzdělávací dráhy více komunikují.

Žáci středních škol již mají preference odlišné: **na prvním místě** v získávání informací využívají **internet**, dále **informace z rodiny a od kamarádů**. Školy jako zdroj informací pro středoškoláky zastávají až pomyslné čtvrté a páté místo, i když i tak jsou využívány více než polovinou respondentů. Je patrné, že u středoškoláků je ještě více zřetelný odklon od „autorit“ a jejich příklon k informačním zdrojům, na které mají osobní vazby. Samostatným jevem je pak **využívání internetu, který je u obou skupin dominantní při vyhledávání informací**. Potvrzuje se zde jeho postavení jako jedinečného zdroje informací, který má své dominantní místo mezi informačními zdroji. Současně je zřejmé, že středoškoláci při vyhledávání informací využívají více než jejich mladší kolegové i další zdroje informací včetně novin a informací z televize. Tady zřejmě již hraje roli vyšší schopnost středoškoláků třídit informace, kdy středoškoláci dokážou získávat informace i z informačních zdrojů, kde je nutné vybrat pouze část nabízených informací.

Obrázek 10: Zdroje informací potřebných pro volbu školy / budoucího povolání u žáků základních a středních škol (v %)

Poznámka: V grafu je uveden součet podílů odpovědí „velmi pomohly“ a „částečně pomohly“. Data jsou seřazena sestupně podle hodnot platných pro žáky základních škol.

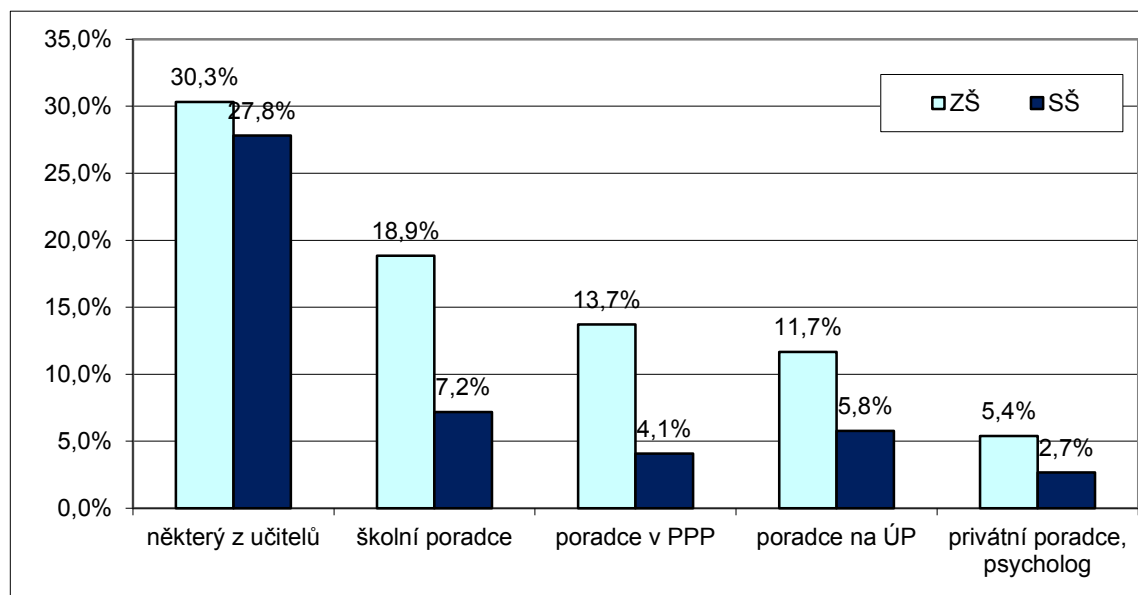
Na střední škole je výraznější genderový rozdíl pouze u využívání informací z novin a časopisů, kterých více využívají dívky. Více rozdílů ve využívání informačních zdrojů jsme zjistili v souvislosti se skupinami oborů, které žáci studovali – zde se projevil rozdíl v tom, zda žáci studovali obor ukončený maturitní zkouškou, kde je možné další přímé pokračování vzdělávání na vyšší úrovni, nebo obory ukončené výučním listem, kde tato

možnost není a jen část žáků pokračuje ve vzdělávání v nástavbovém studiu. Žáci z oborů ukončených maturitní zkouškou častěji než ostatní využívali pro získání informací své spolužáky nebo kamarády, informace ze školy, na kterou se hlásí, a také informace, které získali z internetu. Naopak žáci vzdělávající se v oborech ukončených výučním listem více než ostatní využívali při výběru další vzdělávací dráhy informace z úřadu práce. Je zde zřejmé, že se více orientují na praktické využití současného vzdělání a jeho možností uplatnění na trhu práce.

Využití odborné pomoci při volbě vzdělávací/profesionální dráhy

V souvislosti s výběrem další vzdělávací či profesionální dráhy jsme zjišťovali i to, zda **žáci při svém rozhodování využili i rady odborníků** (školního poradce, poradců z úřadu práce, privátního poradce apod.). Míra účasti odborníků v rozhodovacím procesu o další vzdělávací či profesionální dráze nám umožnila zjistit, do jaké míry se žáci obracejí na odborné pracovníky, do jaké míry jim důvěřují, zda si k nim našli cestu, či zda se naopak většina žáků rozhoduje bez účasti odborného názoru.

Obrázek 11: Pomoc odborníků při výběru vzdělávací/profesionální dráhy po absolvování základní či střední školy u žáků základních a středních škol (v %)

Jednoznačně nejvíce využívají **žáci jak základních, tak středních škol pomoc některého z učitelů**, kdy na základní škole se na učitele obrací třetina žáků.

Ze žáků základních škol se téměř pětina (18,9 %) obrací na školní poradce a necelých 14 % (13,7 %) pak na poradce působící v pedagogicko-psychologických poradnách. Přes 10 % žáků základních škol (11,7 %) hledá odbornou pomoc i u poradců na úřadě práce. Jen 5,4 % se obrátí na privátního poradce či psychologa.

Stejné tendence, pouze s nižšími hodnotami, platí i **u žáků středních škol** – nejčastěji se obracejí na některého z učitelů (27,8 %), následují školní poradci (7,2 %). V dalším pořadí dochází k mírné změně, kdy 5,8 % žáků středních škol vyhledá odbornou radu na úřadě práce a 4,1 % v pedagogicko-psychologické poradně. Pouze necelá 3 % (2,7 %) se obrátí na privátního poradce či psychologa.

Jak je z údajů zřejmé, žáci jak základních, tak středních škol vyhledávají odbornou pomoc u těch osob, které znají a ke kterým mají relativně nejbližší (učitelé, školní poradci). Již méně se obracejí na další odborníky, kteří již nejsou „v první linii“, tedy poradce v pedagogicko-psychologických poradnách a na úřadu práce. Nejméně žáci základních i středních škol vyhledávají pomoc u soukromých poradců a psychologů. To je dáno zřejmě jednak tím, že česká společnost není zvyklá vyhledávat v tomto oboru placené služby,

jednak i tím, že ohledně své budoucí vzdělávací či profesní dráhy mnoho žáků a jejich rodičů spoléhá na radu školy a školního vzdělávacího systému obecně (viz podíl žáků, kteří využívají rad od učitelů či školních poradců).

Ze šetření vyplynulo, že nejvíce žáci spoléhají na rady učitelů a školních poradců, tedy že je zde výrazná vazba na školu a školní prostředí.

Pokud se podíváme na získané výsledky **genderovým pohledem**, pak **jak na základní škole, tak na střední škole** rad odborníků o něco **více využívají dívky** než chlapci, přičemž mezi žáky středních škol byl rozdíl mezi chlapci a dívkami menší, než tomu bylo na úrovni základní školy.

U středních škol ještě můžeme poznamenat, že **žáci v oborech ukončených výučním listem** častěji než žáci v oborech ukončených maturitní zkouškou využívají **odborných rad svých učitelů a případně rad odborníků z úřadu práce**, kdežto žáci oborů ukončených maturitní zkouškou o něco častěji naslouchají radám školních poradců.

Z odpovědí dále vyplynulo, že jen malá část žáků základních i středních škol využila při svém rozhodování rad odborníků. Nejčastěji žáci základních škol využili rad některého z učitelů (30,3 % žáků základních škol) nebo výchovného poradce (18,9 % žáků základních škol). Následují odborníci z pedagogicko-psychologických poraden (13,7 %) a z úřadů práce (11,7 %). Na střední škole využilo rad odborníků ještě méně žáků, kdy žáci středních škol nejčastěji využili rad některého z učitelů (27,8 % žáků). Rad ostatních odborníků využilo méně než 8 % žáků (viz obrázek č. 11). Ostatní žáci základních a středních škol odborné pomoci nevyužili, ať již proto, že nechtěli (tedy ti, kteří o odbornících vědí, ale jejich pomoci nevyužili), či proto, že o odborné pomoci neví. Pokud uvážíme, jak závažný krok je správná volba povolání, pak je takto vysoké procento těch, kteří odborných rad nevyužívají, znepokojivé. Současně je zarážející, že **třetina žáků základních i středních škol neví o možnosti využít služeb poradce na úřadu práce**, poradce v pedagogicko-psychologické poradně či privátního poradce/psychologa, přičemž by stejně jeho rad zřejmě nevyužila. Je s podivem, že žáci tyto služby neznají, neboť v rámci průřezového tématu „Člověk a svět práce“ se měli s poradenstvím v těchto sektorech seznámit. Zůstává tak otázkou, do jaké míry na působení těchto poradců žáci zapomněli a do jaké míry jejich vyjádření ovlivnilo to, že informace o těchto službách nezískali.

Internetové informační zdroje využívané v rozhodovacím procesu o vzdělávací/profesní dráze

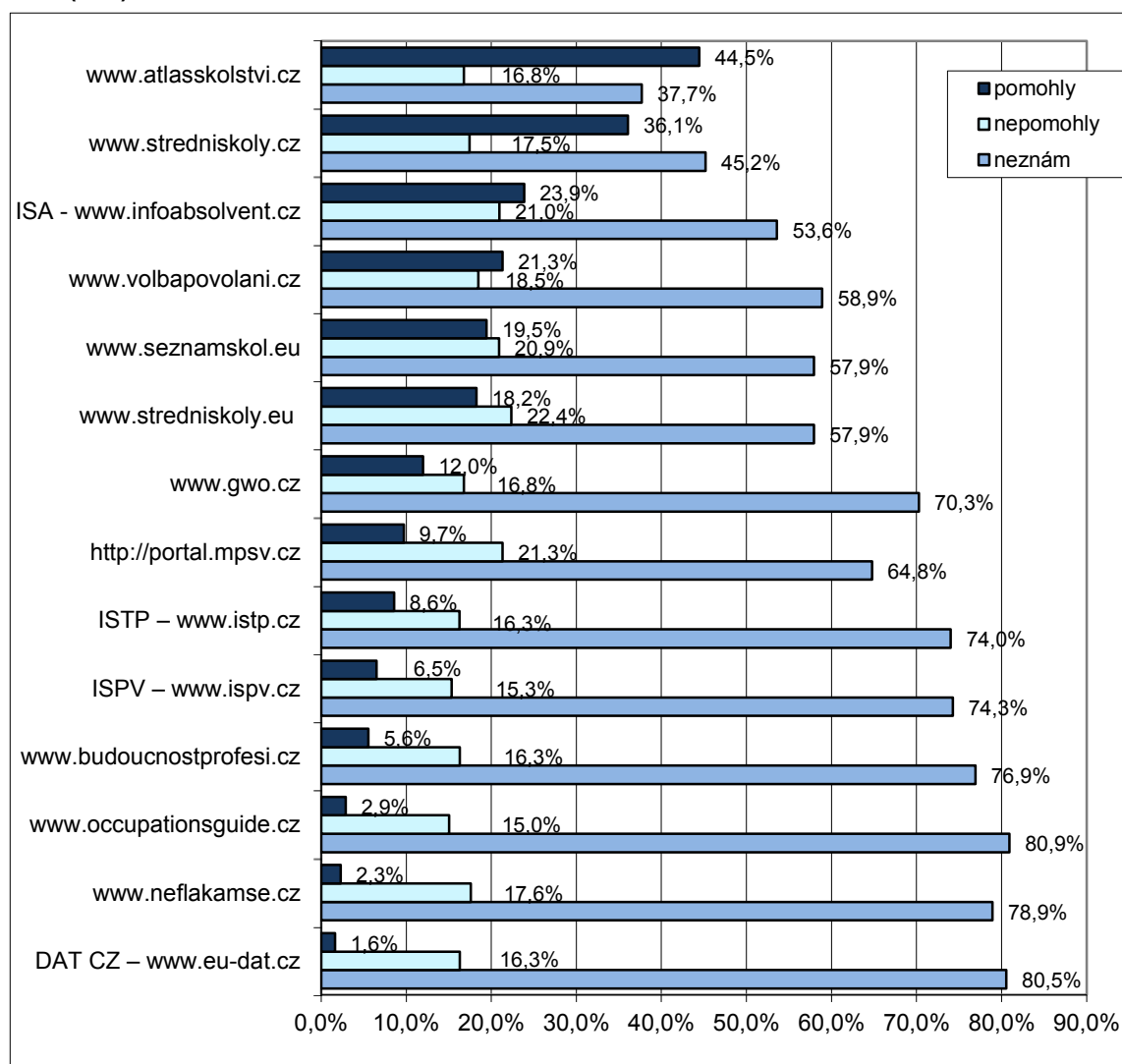
Při hledání informací o tom, kam se vydat po základní škole, nás zajímalo, jaké **webové stránky žáci základních a středních škol využívají** a jak hodnotí, že jim dané webové stránky při rozhodování pomohly. Přehled nabízených webových stránek žákům základních škol je zobrazen v následujícím grafu.

Jak je z grafu č. 12 zřejmé, nejvíce **žáci základních škol** využili webové portály www.atlasskolstvi.cz (44,5 %), dále www.stredniskoly.cz (36,1 %) a www.infoabsolvent.cz (23,9 %), přičemž přes 20 % žáků využívá ještě webové stránky www.volbapovolani.cz (21,3 %). Ostatní webové stránky využilo méně než 20 % žáků základních škol. Jak je patrné, nejvíce žáků základních škol využívá informace umístěné na adrese www.atlasskolstvi.cz, na kterou se připojila téměř polovina dotázaných. Při podrobnějším pohledu se prokázala zřetelná souvislost mezi tím, jaké informační portály žáci znají, a tím, s jakými informačními portály pracují výchovní poradci na jednotlivých školách. Z výsledků vyplynulo, že portál, se kterým pracuje výchovný poradce při výuce, je pak tím dominantním zdrojem informací, který využívají žáci i při své orientaci v nabídce škol. Tedy to, jak výchovní poradci s danými portály pracují, je určující pro jejich využitelnost samotnými žáky. Z uvedeného vyplývá potvrzení významné role, kterou hraje škola, respektive výchovní poradci či učitelé při volbě nástrojů, které žáci při výběru školy používají. Je tedy nutné posílit informovanost o těchto nástrojích zejména mezi výchovnými poradci na školách a také v rámci průřezového tématu „Člověk a svět práce“, kde by se žáci s těmito informačními pomocnými měli seznámit.

Pokud jde o **genderové rozdíly**, pak na úrovni základní školy se dá obecně říci, že **informační portály o něco více využívají dívky**, a to zejména portály www.stredniskoly.cz, dále www.atlasskolstvi.cz a také www.stredniskoly.eu, www.seznamskol.eu či www.volbapovolani.cz. Chlapci se častěji než dívky obražejí na portál www.istp.cz a www.ispv.cz. Současně se chlapci častěji připojovali i na portály celkově málo využívané, www.eu-dat.cz a www.neflakam.cz. Z preferencí je patrné, že rozdíly podle pohlaví nejsou nijak výrazné, a pokud jsou, tak spočívají zejména v tom, že dívky se více obražejí na častěji využívané portály, kdežto chlapci se obražejí i na portály méně známé.

Pokud jde o rozdíly v preferencích podle krajů, pak lze říci, že jsou zanedbatelné. Pokud jde o využívání informací prostřednictvím internetu, nejsou mezi žáky základních škol z jednotlivých krajů nijak významné rozdíly.

Obrázek 12: Využití webových stránek při hledání informací kam po škole u žáků základních škol (v %)

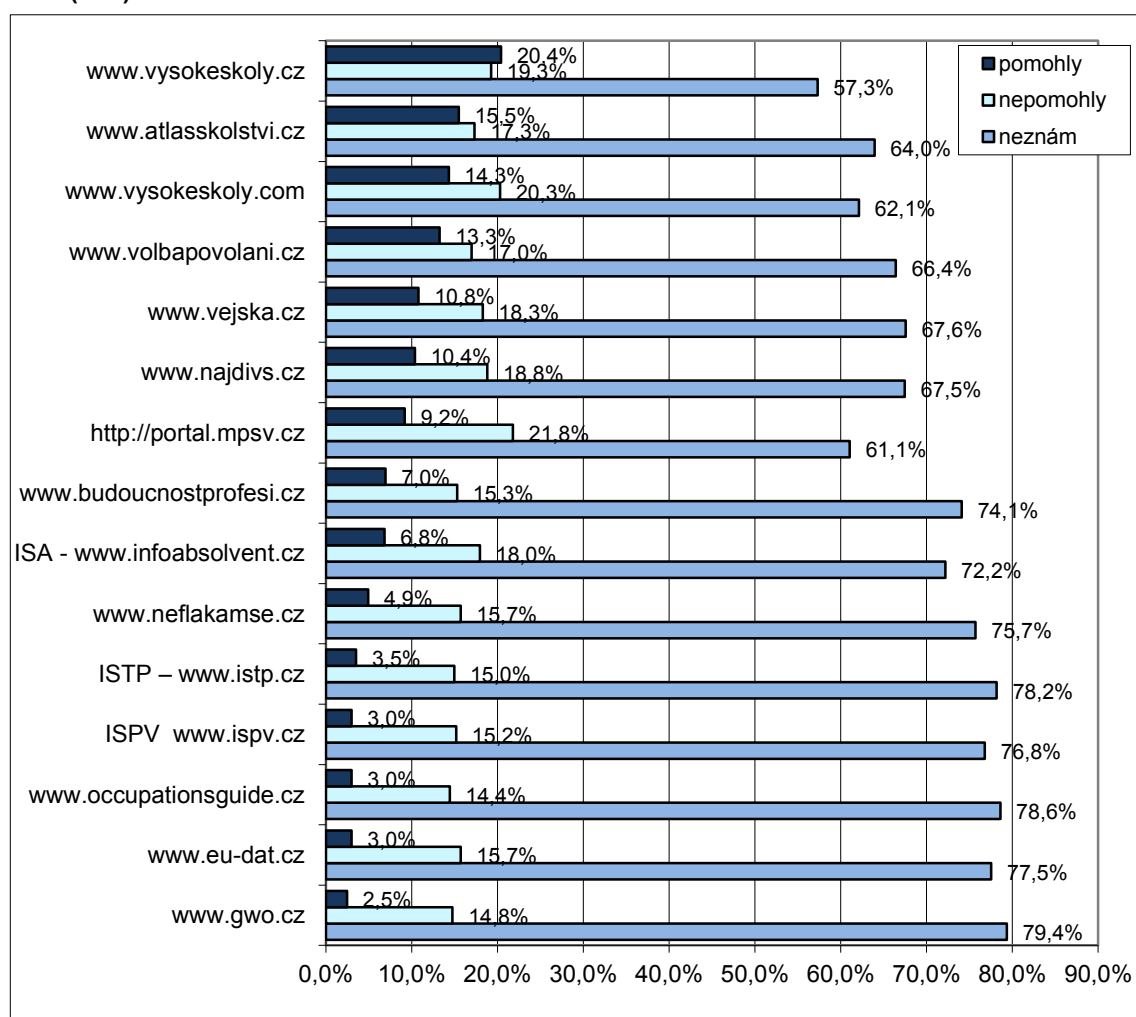
Poznámka: Varianta „pomohly“ je součet odpovědí „velmi pomohly“ a „částečně pomohly“. Data jsou seřazena sestupně podle hodnot varianty „pomohly“.

Také **žákům středních škol** byl nabídnut přehled webových stránek, aby určili, do jaké míry jim informace z uvedených webových portálů pomohly v jejich procesu rozhodování.

Celkově jsme u **žáků středních škol** zaznamenali, že méně než žáci základních škol využívají informací ze specializovaných portálů. K nejvíce využívanému specializovanému internetovému zdroji patří www.vysokeskoly.cz, jehož informace využilo 20,4 % žáků

středních škol. Zatímco v případě základních škol nejvíce využívaný portál (www.atlasskolstvi.cz) použilo 44,5 % žáků, nejvyužívanější portál na úrovni středních škol použilo 20,4 % žáků středních škol. Žáci středních škol dále využívají informace z následujících webových stránek: www.atlasskolstvi.cz (15,5 % žáků středních škol uvedlo, že mu informace z těchto stránek pomohly při rozhodování o další kariéře), www.vysokeskoly.com (14,3 % žáků středních škol) a www.volbapovolani.cz (13,3 %). Desetiprocentní uživatelskou hranici překročily ještě portály www.vejska.cz (10,8 %) a www.najdivs.cz (10,4 %). Ostatní specializované zdroje informací pomohly méně než 10 % uživatelům z řad žáků středních škol. Jak je tedy zřejmé, také mezi žáky středních škol je značný podíl těch, kteří nevědí, že existují specializované webové stránky, na kterých mohou nalézt značné množství informací, které jim umožní se kvalifikovaně rozhodnout o svém dalším životě. I na úrovni středních škol je tak nezbytné posílit propagační akce, které zvýší informovanost cílové populace (tedy žáků středních škol) o nástrojích, které mohou při svém rozhodování využívat.

Obrázek 13: Využití webových stránek při hledání informací kam po škole u žáků středních škol (v %)

Poznámka: Varianta „pomohly“ je součet odpovědí „velmi pomohly“ a „částečně pomohly“. Data jsou seřazena sestupně podle hodnot varianty „pomohly“.

Pokud se na využívání webových stránek podíváme z pohledu **typu vzdělávání žáků středních škol**, pak je patrné, že **nejvýraznější rozdíly** jsou u portálů, které se zaměřují na informace **o vysokých školách. Tyto webové stránky žáci z oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou využívají výrazně častěji** než žáci z oborů vzdělání ukončených výučním listem, což je zcela pochopitelné. Takže zatímco internetové stránky www.vysokeskoly.cz využívá 32,2 % žáků oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou,

mezi žáky oborů ukončených výučním listem je to pouze 9,2 % žáků. Obdobně portál www.vysokeskoly.com používá 21,3 % žáků oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou (oproti 7,8 % žáků oborů ukončených výučním listem). Tyto rozdíly (i když ne tak výrazné) platí i pro další portály o vysokých školách.

Naopak žáci oborů vzdělání ukončených výučním listem častěji než žáci oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou hledají informace na portálech www.neflakam.cz (7,7 % žáků oborů vzdělání ukončených výučním listem oproti 2,8 % žáků oborů ukončených maturitní zkouškou) a na portálu www.volbapovolani.cz (16,1 % žáků oborů vzdělání ukončených výučním listem oproti 10,9 % žáků oborů ukončených maturitní zkouškou). Pokud jde o genderový pohled, pak se dá říci, že dívky celkově využívají informací z internetu o něco častěji, a to zejména v souvislosti s vysokými školami, kde například z portálů www.vysokeskoly.com nebo www.vysokeskoly.cz či www.najdivs.cz čerpají dívky častěji nebo jim více pomohly.

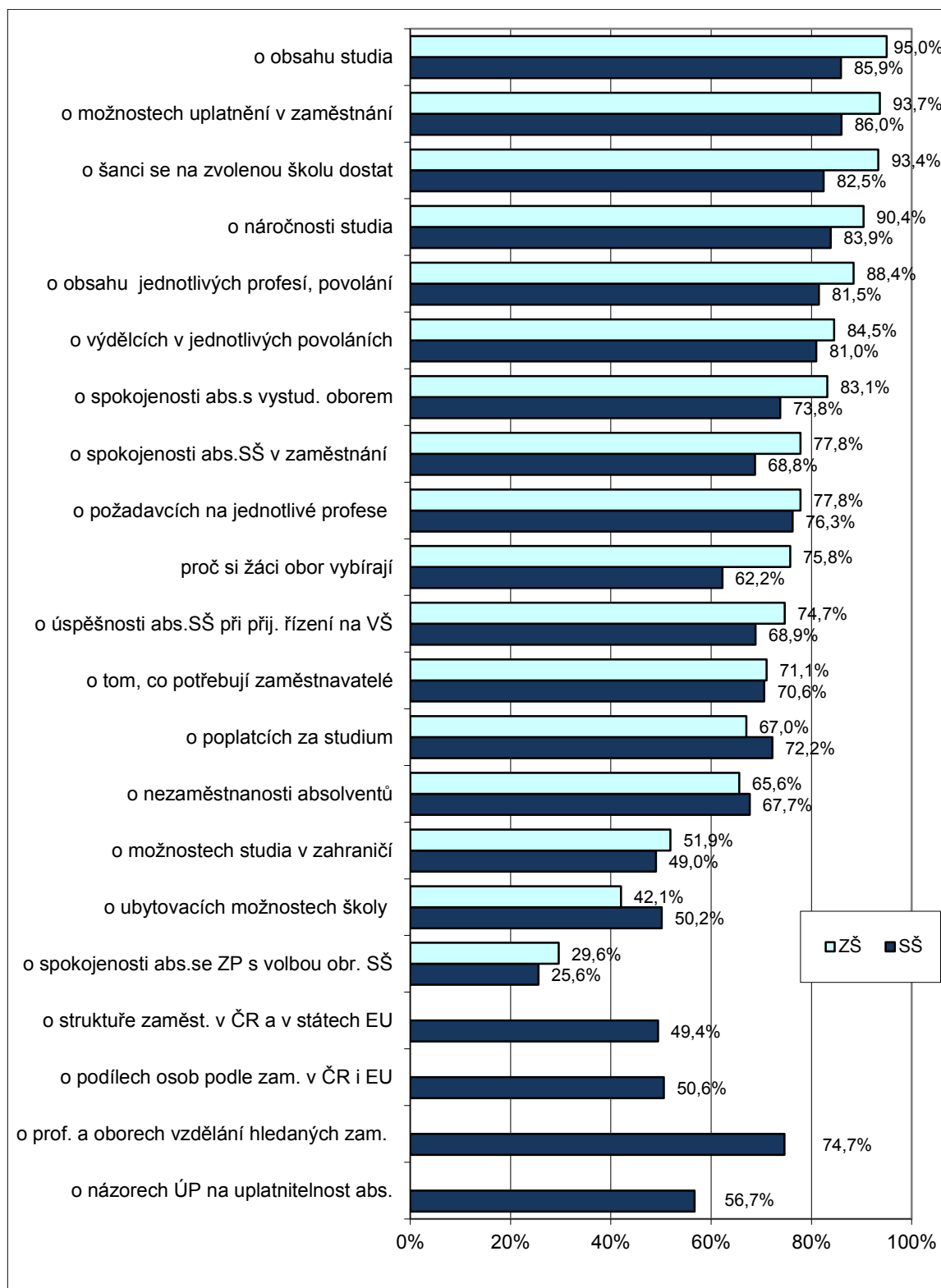
Potřebné informace pro rozhodování o tom, kam po základní/střední škole

Jak žáci základních škol, tak žáci středních škol se dále vyjadřovali k tomu, jaké informace by uvítali v procesu rozhodování o tom, kam dál po základní či střední škole. **Žáci základních škol se s žáky středních škol shodují** v určení těch nejdůležitějších informací, které by uvítali při rozhodování o tom, kam jít po absolvování základní, respektive střední školy. **Obě skupiny žáků** se shodnou v tom, že **nejdůležitějšími jsou** pro ně informace **o obsahu studia** (95,0 % žáků základních škol a 85,9 % žáků středních škol uvedlo, že by tyto informace v procesu rozhodování využilo), **o možnostech uplatnění v zaměstnání** (93,7 % žáků základních škol a 86,0 % žáků středních škol), **o šanci se na zvolenou školu dostat** (93,4 % žáků základních škol by tyto informace využilo, mezi žáky středních škol takto odpovědělo 82,5 % žáků). Mezi frekventované odpovědi se také řadí získání informací **o náročnosti studia na budoucí škole** (90,4 % žáků základních škol a 83,9 % žáků středních škol) a také informace **o obsahu jednotlivých povolání, profesí** (88,4 % žáků základních škol a 81,5 % žáků středních škol). Jak vidíme, jde vesměs o informace vztahující se přímo ke studiu a k následnému uplatnění.

Ze získaných dat je zřejmé, že si žáci základních i středních škol uvědomují, že **volba oboru vzdělání je úzce spojená i s jejich uplatněním na pracovním trhu**. Je tak patrné, že výuka průřezového tématu „Člověk a svět práce“ přináší své ovoce, kdy si žáci začínají dávat do souvislostí svoje vzdělávání a následné uplatnění. K frekventované vybrané položce, o které by žáci uvítali více informací, jsou také informace o výdělcích v jednotlivých povoláních. Jak vidno, praktická stránka uplatnění je také jedním z úhlů pohledu při výběru vzdělávací dráhy. Z údajů vidíme, že k uvedeným možnostem se vyjadřovaly obě skupiny žáků, přičemž většinou **více informací vyžadovali žáci základních škol**.

Ačkoliv celkově uváděli žáci základních škol častěji, že dané informace považují za důležité, je **skupina otázek, které zajímaly více žáky středních škol** než žáky základních škol. **Jde vesměs o otázky zaměřené na finanční nákladnost studia** (poplatky za studium a ubytovací možnosti školy) a pak **o informace z oblasti nezaměstnanosti absolventů škol**. V případě nezaměstnanosti absolventů škol souvisí větší zájem středoškoláků s jejich situací – značná část z nich vstoupí na trh práce a je tudíž logické, že se o případnou nezaměstnanost více zajímají. Žáci základních škol v absolutní většině směřují do škol, takže přímý vstup na trh práce jim nehrozí, a tudíž i případná nezaměstnanost absolventů škol je zajímavá spíše z dlouhodobějšího pohledu a možného budoucího uplatnění. Aktuálně je však nijak výrazně nezajímá.

Obrázek 14: Jaké informace by žáci základních/středních škol chtěli využít při rozhodování o tom, kam po škole (v %)

Poznámka: Data jsou seřazena sestupně podle hodnot odpovědi žáků základních škol – součet odpovědí „rozhodně bych využil“ a „spíše bych využil“. Otázky „o struktuře zaměstnanosti v ČR a EU“, „o podílech osob podle zaměstnání v ČR a EU“, „o tom, které profese a obory vzdělání zaměstnavatelé potřebují“ a „o názorech ÚP na uplatnitelnost absolventů“ nebyly žákům základních škol pokládány.

V případě **informací o poplatcích za studium a ubytovacích možnostech školy** je vyšší zájem středoškoláků také pochopitelný – na veřejných vysokých školách se má

zavádět „zápisné“, uvažuje se o školném a všechny tyto položky dolehnou na studenty a jejich rodiny. Na úrovni středních škol je tomu jinak – přímé poplatky za studium jsou spojeny pouze se vzděláváním na soukromých školách (včetně církevních), avšak na veřejných školách se tímto problémem rodiče a jejich děti zabývat nemusejí.

Obdobná situace je **u ubytovacích možností školy** – vysoké školy jsou soustředěny do velkých měst a značná část vysokoškolských studentů pochází z jiných měst a obcí, než ve kterých pak studuje na vysoké škole. Ve své většině tak vysokoškolští studenti musejí řešit ubytování a ne vždy ubytovací možnosti školy odpovídají počtu zájemců. Na úrovni středních škol je situace jiná, kdy ubytovacích možností školy využívá jen část žáků. V případě, že dítě nechce bydlet na internátu (či si to nepřejí rodiče), je možné vybrat školu (v daném nebo příbuzném oboru) v dosahu domova.

V rámci matice otázek vztahujících se k tomuto tématu došlo **u žáků středních škol** k tomu, že v jejich dotazníku byla daná oblast rozšířena ještě o další čtyři okruhy, a to o otázky zaměřené na strukturu zaměstnanosti v ČR a EU, o názory úřadu práce na uplatnitelnost absolventů a o informace o tom, které profese a obory vzdělání zaměstnavatelé potřebují. U těchto rozšířených otázek je patrné, že žáci středních škol by **ocenili informace** zejména o tom, **jaké profese a obory vzdělání potřebují zaměstnavatelé**. Opět se zde projevuje, že žáci středních škol vnímají komplikovanou situaci na trhu práce, kdy chápou, že zaměstnání najdou především ti, kteří svým odborným profilem budou odpovídat požadavkům zaměstnavatelů.

Pokud se podíváme na získané výsledky z **genderového pohledu**, pak je zřejmé, že **u žáků základních škol** vyjadřovaly **dívky o něco více potřebu mít uvedené informace**, i když ve většině případů nejsou rozdíly nijak výrazné. Výraznější rozdíl jsme zaznamenali pouze u informací o možnostech studia v zahraničí, které dívky zajímalo výrazně častěji (rozdíl 13,1 p.b. ve prospěch dívek) a u informací o úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení na VŠ, které také zajímalo dívky výrazně častěji (12,5 p.b. ve prospěch dívek). Naproti tomu chlapci projevili větší zájem než dívky pouze o informace dvojího druhu: více se zajímali o to, co potřebují zaměstnavatelé (rozdíl 3 p.b. ve prospěch chlapců), a o informace o výdělcích v jednotlivých povoláních (rozdíl 0,8 p.b. ve prospěch chlapců). Jak vidíme, případné rozdíly vycházející z pohlaví dotazovaných se na úrovni základní školy odvíjejí od ambic (v případě dívek) a od praktického založení (v případě chlapců).

Genderové rozdíly na úrovni středních škol byly také ve většině položek ve prospěch dívek. **Největší rozdíly** opět byly **v případě možnosti studia v zahraničí** (dívky považují tyto informace za důležitější) a také **u úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení na vysoké školy**, čemuž dívky také přikládají větší důležitost. Naopak **chlapci se více než dívky** zajímají **o strukturu zaměstnanosti v ČR a v EU**, dále o to, co považují za důležité zaměstnavatelé, a také o informace o výdělcích v jednotlivých povoláních. Je tak zřejmé, že chlapci se více zajímají o věci spojené s uplatněním na trhu práce. To souvisí s tím, že chlapci častěji než dívky se vzdělávají v oborech ukončených výučním listem a tedy mají blízko k trhu práce. Je tak logické, že se zajímají o jeho fungování.

Pokud jde o preference jednotlivých typů informací v souvislosti s typem vzdělávání žáků středních škol, tak se jednoznačně ukazuje, že **žáky vzdělávající se v oborech vzdělání ukončených výučním listem zajímají především informace spojené s fungováním trhu práce**, tedy o možnostech uplatnění, o spokojenosti vyučených a absolventů středních škol v zaměstnání, o výdělcích v jednotlivých povoláních i o názorech úřadu práce na uplatnitelnost absolventů či o možnostech uplatnění v zaměstnání. Oproti tomu **žáci vzdělávající se v oborech ukončených maturitní zkouškou** se o tyto věci také zajímají, ale navíc **preferují informace o náročnosti případného studia**, o obsahu studia, o poplatcích za studium či o úspěšnosti absolventů středních škol při přijímacím řízení vysoké školy. Tyto preference jsou zcela logické, neboť žáci těchto oborů vzdělání budou směřovat po ukončení střední školy na různé pozice, a proto potřebují i různé informace. Současně pokládáme za velmi pozitivní, že žáci si své další směřování celkem uvědomují a podle toho se i orientují na dané typy informací.

3 Názory na volbu školy a povolání

V šetření jsme také sledovali názory žáků základních a středních škol na volbu školy a povolání.

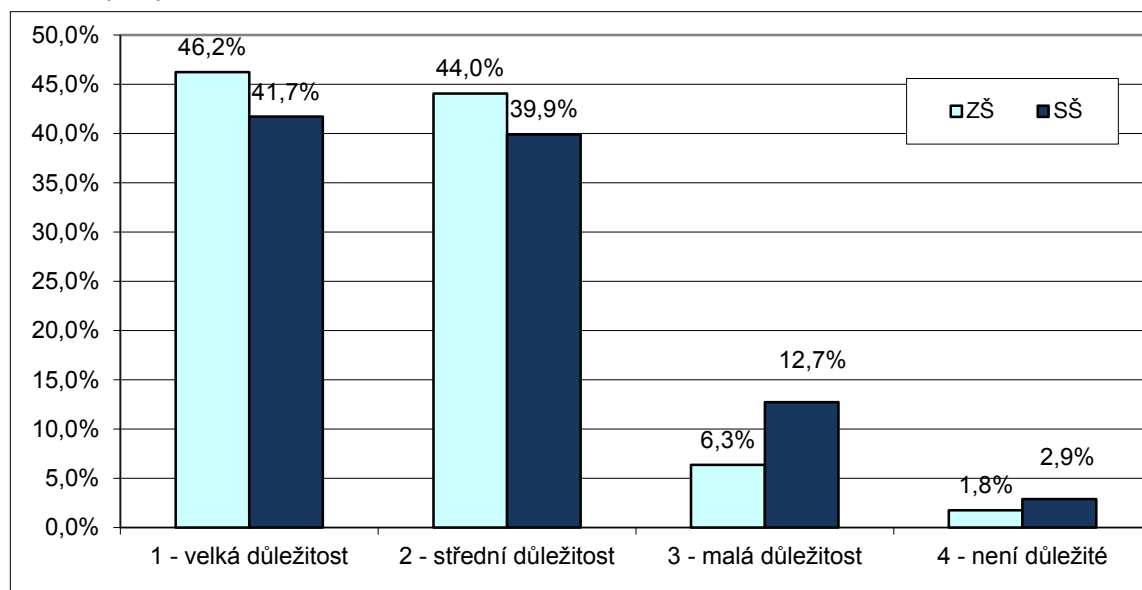
3.1 Názory na vzdělání a jeho význam pro profesní kariéru

Respondentům bylo předloženo sedm výroků, kdy se ke každému vyjádřili z hlediska jeho důležitosti a významu, jaký mu přikládali. Jde o tvrzení, která se vztahují k hodnotě vzdělání v lidském životě a jeho souvislosti s vykonávanou prací. Celkově se dá říci, že **jak žáci základních škol, tak žáci středních škol vnímají význam vzdělání pro svůj život a pracovní kariéru**. Nejmenší význam shodně přikládají tvrzení, že je pro život důležité studovat v zahraničí. **Naopak největší důležitost přikládají tomu, aby člověk dělal práci, která ho baví**. Tomuto tvrzení přikládají značný význam obě skupiny žáků, avšak je zřejmé, že pro určitou část žáků středních škol není tvrzení, že souvislost mezi získaným vzděláním a vykonávanou prací je velká, tak významné. Je to zřejmě způsobeno tím, že žáci středních škol již více znají praktický život a vnímají, že získaný obor vzdělání či typ absolvované školy je pro získání práce důležitý, ale není to jediný faktor, který ovlivňuje to, co budou po škole dělat. Žáci základních škol vnímají spojitost mezi školou a vykonávanou prací jako výraznější a více určující.

U žáků základních škol se dá říci, že tomuto výroku přikládají mírně vyšší důležitost dívky, avšak genderový rozdíl je velmi malý. Na úrovni středních škol je genderový rozdíl o něco vyšší (5 procentních bodů ve prospěch dívek).

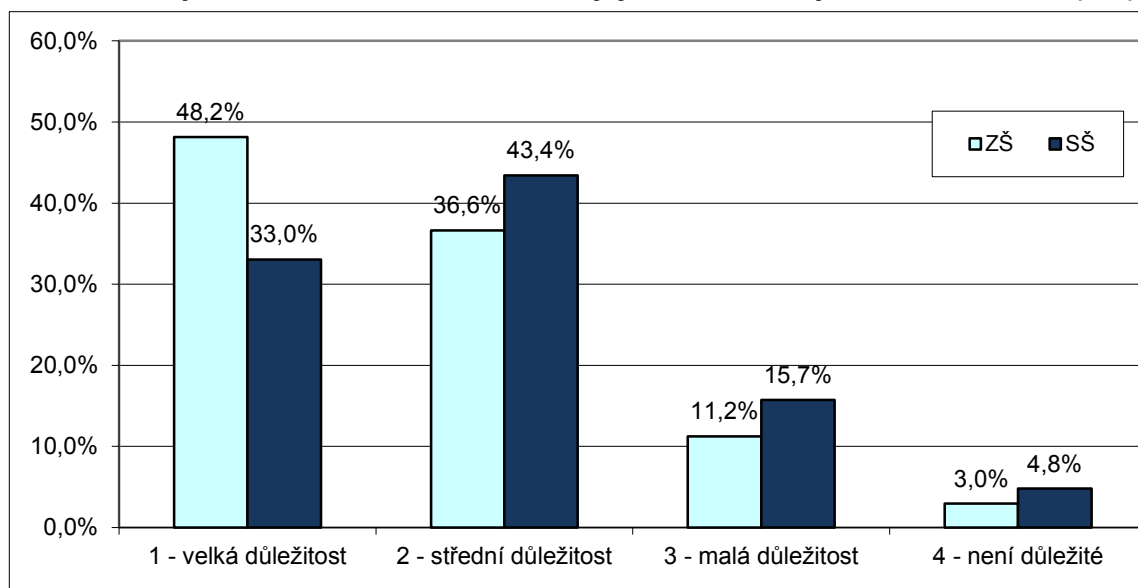
Pokud jde o rozdíl mezi žáky středních škol podle typu jejich vzdělávání, pak u tohoto výroku jsou rozdíly minimální. Obě vzdělanostní skupiny mu přikládají velkou důležitost.

Obrázek 15: Význam tvrzení: „Souvislost mezi tím, jakou má člověk školu a jakou má práci, je velká.“ (v %)

U výroku, že dosáhnout co nejvyššího vzdělání je v životě důležité, je patrné, že **pohled žáků základních škol na význam vzdělání se poněkud odlišuje od pohledu středoškoláků** – zatímco takřka polovina žáků základních škol považuje získání co nejvyššího vzdělání za velmi důležité, u středoškoláků mu tak velký význam přiznává třetina žáků. Celkově pak **dosažení co nejvyššího vzdělání přikládají více důležitosti žáci základní školy** (84,8 % žáků základní školy považuje dosažení co nejvyššího vzdělání za důležité, ze žáků středních škol to je 76,5 %). Žáci středních škol sice vnímají význam vzdělání, ale současně se domnívají, že není pro život zcela určující. Žáci základních škol naopak vidí vzdělání jako velmi významný atribut, který bude utvářet jejich život.

Obrázek 16: Význam tvrzení: „Dosáhnout co nejvyššího vzdělání je v životě důležité.“ (v %)

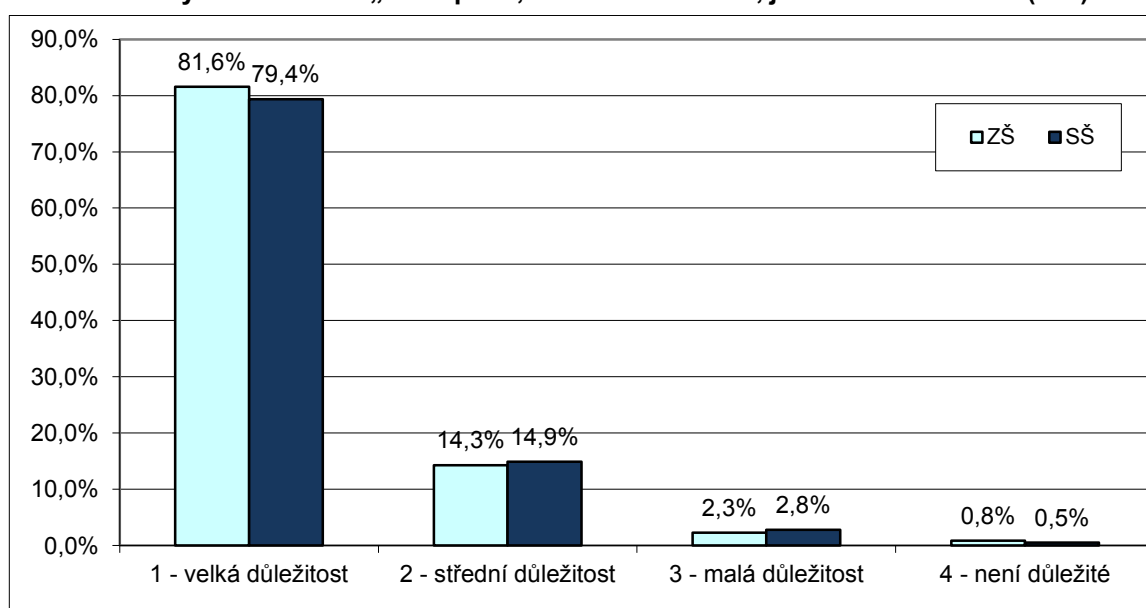

Rozdíly mezi dívkami a chlapci ve vztahu k tomuto výroku nejsou ani na základní, ani na střední škole nijak výrazné. Na obou vzdělanostních úrovních mu poněkud vyšší důležitost přiřkládají dívky (na základní škole o 1,5 procentního bodu více, na střední škole pak o 2,7 procentního bodu více).

Mezi skupinami žáků v oborech ukončených výučním listem a v oborech ukončených maturitní zkouškou nejsou ve vnímání důležitosti tohoto výroku žádné výrazné rozdíly.

Další výrok, který žáci hodnotili, byl zaměřen **na význam práce v životě člověka**, kdy žáci měli hodnotit, jak je důležité, aby člověk dělal v životě práci, která ho baví. Jak jsme uvedli na začátku této kapitoly, **toto tvrzení pokládali jak žáci základních škol, tak středoškoláci za nejvýznamnější**, kdy za velmi důležitý jej považovalo 81,6 % žáků základních škol a 79,4 % žáků středních škol.

Obrázek 17: Význam tvrzení: „Dělat práci, která člověka baví, je v životě důležité.“ (v %)

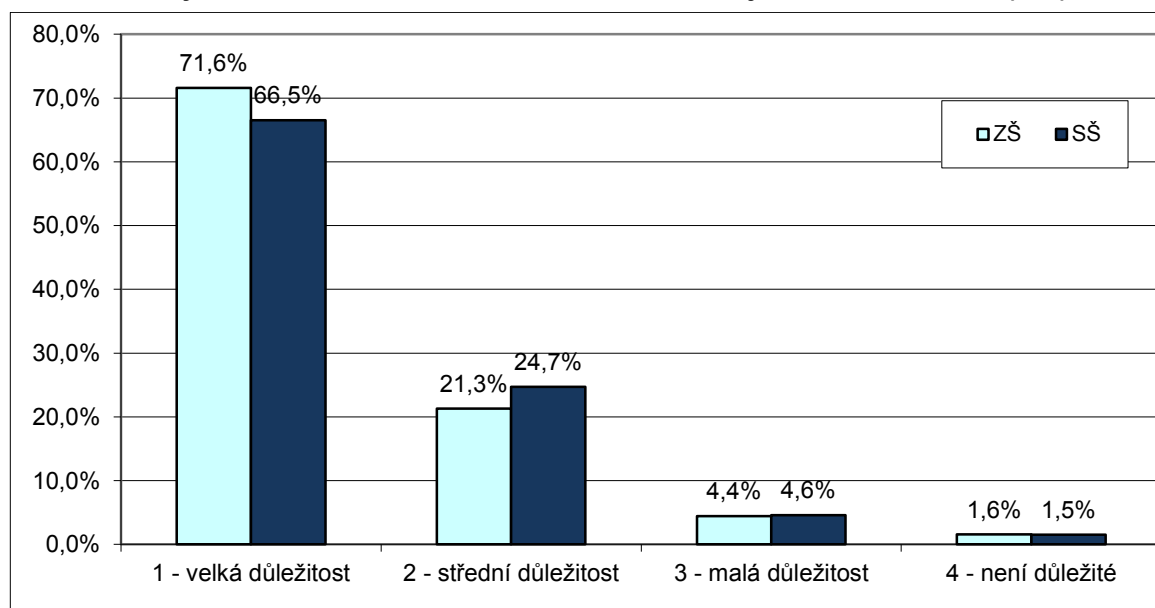
Naprostá většina žáků tak považuje to, aby člověk dělal práci, která ho baví, za velmi podstatný atribut života. Je tak zřejmé, že si mladí lidé uvědomují, že pracovní činností budou trávit značnou část svého života a že pokud ho budou trávit činností, která je nebaví,

je to z hlediska celého života dost skličující. V tomto se zřejmě shodnou s většinou odborníků na problematiku trhu práce a pracovní činnost, kteří jistě potvrdí, že pokud člověk vykonává práci, která jej nebaví, nejen že to má neblahý vliv na jeho osobní život, ale také jeho pracovní výsledky jsou horší, než u toho, jehož jeho práce baví. A současně, pokud člověk vykonává práci, která jej zajímá, stres z této činnosti je mnohem nižší než v případě, že se v práci nedokáže realizovat.

U tohoto výroku se opět neprokázaly významnější rozdíly mezi dívkami a chlapci, avšak poněkud výraznější rozdíl jsme zaznamenali mezi žáky středních škol rozdělených podle oborů vzdělání, kdy vyšší důležitost mu přikládají žáci oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou (o 3 procentní body více).

Obdobně velmi vysoko byl ceněn také výrok, že je **v životě důležité studovat to, co člověka baví** (druhý nejvýznamnější výrok). Zajímavé je, že zatímco v celkovém vnímání důležitosti (tedy součet odpovědí „velká důležitost“ a „střední důležitost“) ztrácí hodnocení tohoto výroku na výrok o významu práce v životě člověka jen 3 procentní body (v obou vzdělanostních skupinách), tak při pohledu na vnitřní strukturu vidíme, že zde došlo k významnému posunu. Zatímco v případě hodnocení práce použilo cca 80 % žáků základních škol označení velmi důležité, u hodnocení studia to bylo již „pouze“ okolo 70 % žáků základních škol, přičemž u žáků středních škol to bylo ještě méně. Současně se však jen zanedbatelný počet žáků domnívá, že studovat to, co je baví, není důležité či jen málo důležité. Obdobně jako u práce i zde platí, že si žáci uvědomují, že uspokojení plynoucí ze správné volby vzdělávací dráhy je velmi důležité a naopak studovat to, co je nebaví, může být velmi stresující, a to pak může mít negativní vliv na další stránky jejich života.

Obrázek 18: Význam tvrzení: „Studovat to, co člověka baví, je v životě důležité.“ (v %)

Z genderového pohledu přikládají tomuto výroku o něco vyšší důležitost dívky, a to jak ze základních škol, tak ze středních škol (na úrovni základní školy je to o 3,6 procentního bodu více, na úrovni středních škol je to více o 3,4 procentního bodu).

Také z pohledu oborů vzdělání mu o něco vyšší důležitost přikládají žáci oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou (o 4,2 procentního bodu).

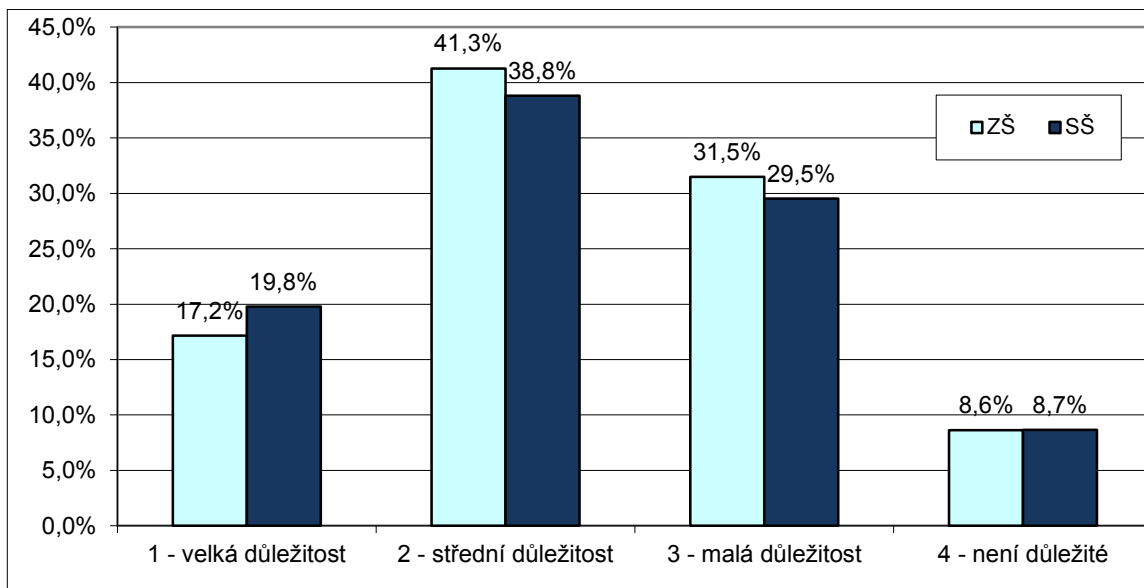
Následující tvrzení, že **pro úspěšný život je důležité studovat v zahraničí**, patří k těm, které žáci obou vzdělanostních skupin **nepovažovali za důležité**. Tento výrok měl nejnižší hodnocení ze všech předkládaných tvrzení. Jak je z následujícího grafu zřejmé, za velmi důležité považuje studium v zahraničí jen cca pětina žáků středních škol. U žáků základních škol je to ještě o něco méně. Současně, že toto tvrzení je nedůležité, vnímá takřka 9 % dotázaných, což je nevyšší podíl ze všech odpovědí. Z údajů vyplývá, že studium v zahraničí

nepokládají žáci jak základních škol, tak středních škol za něco, co by výrazněji ovlivnilo jejich život.

U tohoto výroku jsme zaznamenali **největší genderové rozdíly**, a to jak na úrovni základní školy, tak na úrovni středních škol. Na obou vzdělanostních úrovních mu výrazně vyšší význam přiřkládají dívky – na úrovni základní školy ho jako důležitý hodnotí 64,7 % dívek, ale jen 54,8 % chlapců. Na úrovni středních škol jej jako důležitý vnímá 64,6 % dívek, ale pouze 58,0 % chlapců.

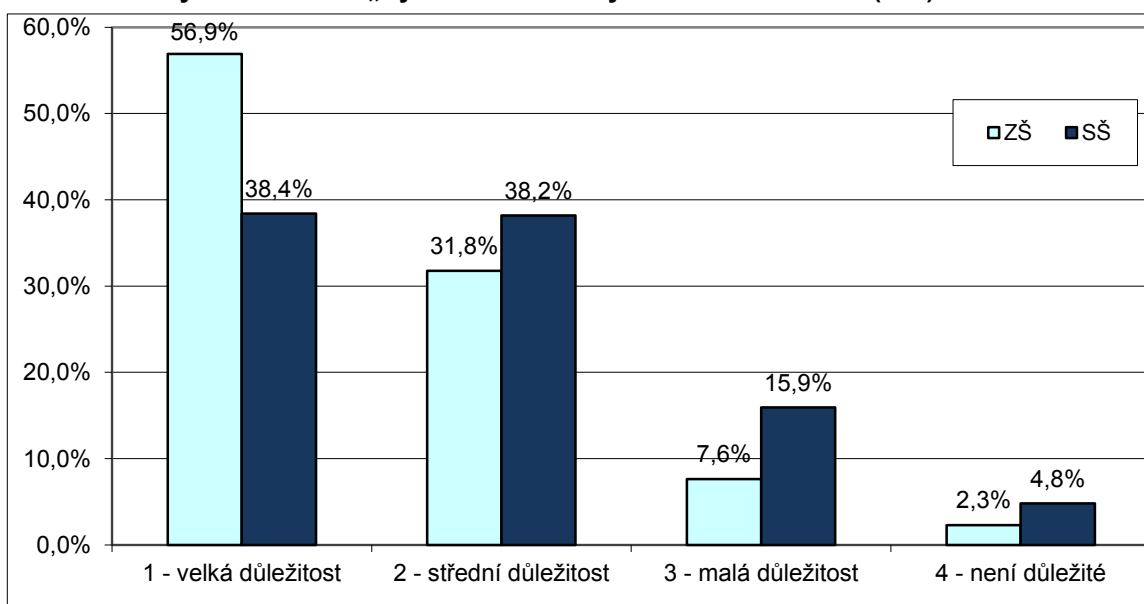
Také z pohledu oborových skupin na středních školách je zřejmé, že žáci oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou mu přiřkládají více důležitosti než žáci oborů vzdělání ukončených výučním listem (62,9 % ku 58,3 %).

Obrázek 19: Význam tvrzení: „Studovat v zahraničí je dnes pro úspěšný život důležité.“ (v %)

Další výrok, o **vlivu výběru střední školy** (ve smyslu oboru vzdělání na střední škole) na **další život**, je již opět vnímán jako celkem podstatný, kdy jej jako důležitý vidí přes 80 % žáků základních škol a necelých 77 % žáků středních škol.

Obrázek 20: Význam tvrzení: „Výběr střední školy ovlivní další život.“ (v %)

Rozdíl v hodnocení žáků základních a středních škol je zřejmý zejména u varianty „velká důležitost“, kdy jako velmi významný vnímají výběr střední školy zejména žáci základních škol (56,9 %), kdežto žáci středních škol ho již tak významně nevidí (38,4 %). Je tak patrné, že do **hodnocení žáků středních škol již vstupuje jejich zkušenost se vzděláváním na střední škole**, kdy to, jakou školu si vybrali, již nepociťují tak determinující jako ti, kteří se na vstup na střední školu teprve chystají, tedy žáci základních škol. Zřejmě zde svůj vliv má i atmosféra na základní škole, kdy jsou žáci přesvědčováni, že výběr a nástup na střední školu jim změní život, což je samozřejmě pravda, avšak je patrné, že ti, kteří touto změnou již prošli, ji hodnotí sice jako významnou, avšak nikoliv jako zcela dominantní.

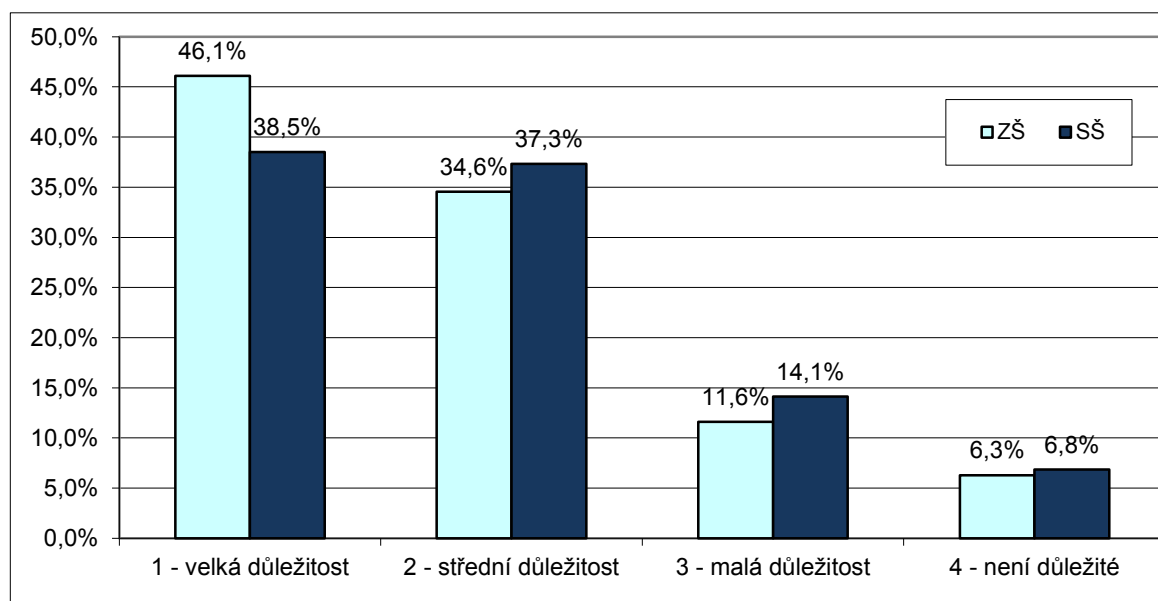
Z genderového pohledu jej jako o něco málo významnější hodnotí dívky na základní škole, ale rozdíly nejsou nijak výrazné (o 3 procentní body). Na střední škole žádné významné rozdíly nejsou, a to ani mezi dívkami a chlapci, ani mezi žáky oborů vzdělání ukončených výučním listem či maturitní zkouškou.

Posledním hodnoceným výrokiem je **důležitost výběru vysoké školy pro další život**. Také zde považují výběr vysoké školy za velmi důležitý spíše žáci základních škol než žáci škol středních. U žáků středních škol je zajímavé, že takřka shodný podíl jich vnímá výběr vysoké školy jako velmi důležitý či jako spíše důležitý. Zřejmě se zde odráží praxe, kdy žáci středních škol podávají několik přihlášek na vysokou školu, a to často na zcela odlišně zaměřené školy, a jejich další život je tak sice do určité míry ovlivněn jejich výběrem (na jaké vysoké školy se přihlásili), ale do značné míry je určen tím, na jakou vysokou školu byli pak přijati.

U tohoto výroku se ve vnímání jeho důležitosti liší pohled dívek a chlapců. Jak dívky ze základních škol, tak dívky ze středních škol vnímají výběr vhodné vysoké školy významněji než chlapci. Na základní škole jej jako důležitý vidí 85,5 % dívek (79,2 % chlapců), na střední škole jej takto vnímá 83,0 % dívek (a pouze 75,3 % chlapců).

Také pokud jde o žáky oborů vzdělání ukončených maturitní zkouškou, tak je patrné, že tomuto výroku přiřkládají vyšší důležitost (87,5 % jej vnímá jako důležitý) než žáci oborů vzdělání ukončených výučním listem (68,7 %). To samozřejmě odráží fakt, že žáci oborů ukončených maturitní zkouškou míří často na vysokou školu a její výběr je tedy pro ně důležitý. Žáci oborů ukončených výučním listem míří často na trh práce či do nástavbového studia a výběr vysoké školy je prozatím ponechává chladnými.

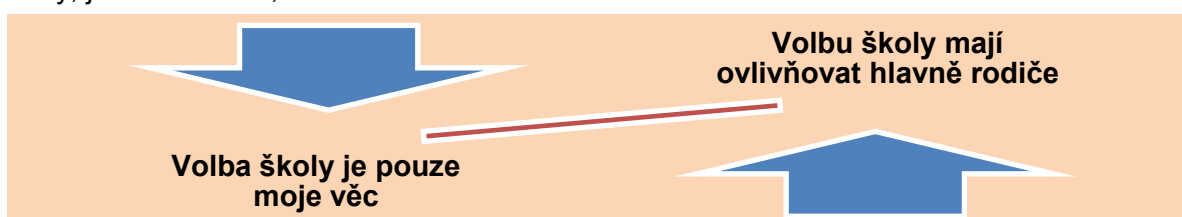
Obrázek 21: Význam tvrzení: „Výběr vysoké školy ovlivní další život.“ (v %)

3.2 Vliv rodičů na volbu povolání a školy

V dalším bloku zaměřeném na názory na volbu školu (ve smyslu oboru vzdělání na střední škole) a povolání jsme se zaměřili na tři hlavní oblasti: **jak žáci vnímají vliv rodičů**, jak sami hodnotí, že se tomuto tématu **v rámci rodiny věnovali**, a zda mají ujasněno, **čím chtějí být, či nikoliv**. Respondentům byly předloženy vždy dva protikladné výroky, přičemž se měli přiklonit k jednomu z nich. Takto hodnotili šest protikladných dvojic výroků zaměřených na volbu povolání a výběr školy.

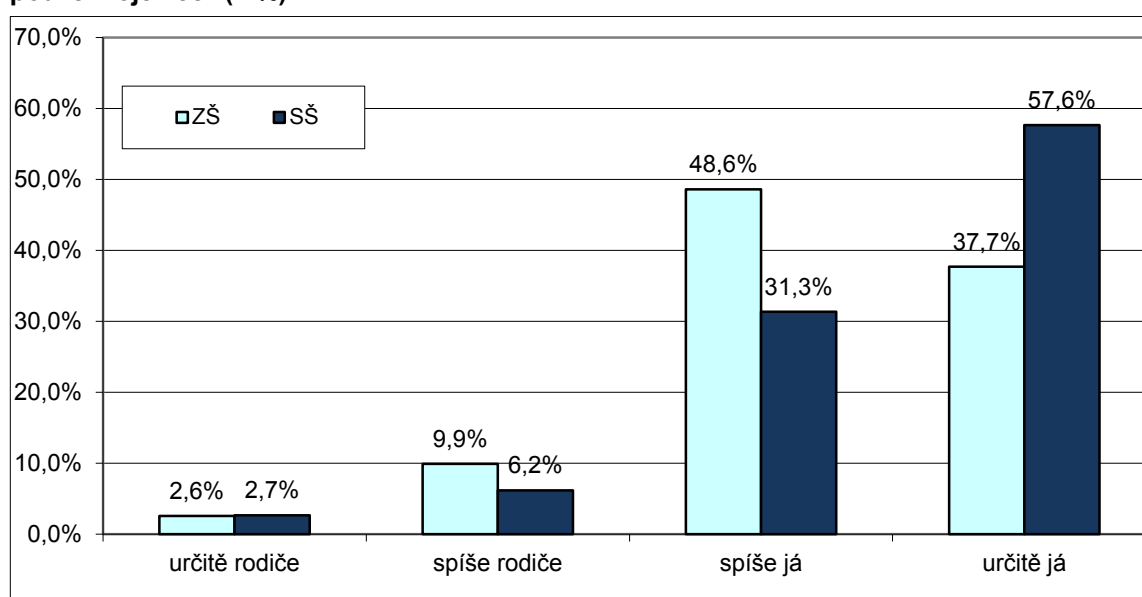
U první dvojice výroků, která se zaměřovala na volbu a výběr vzdělávací či profesní dráhy, jsme sledovali, zda:

Je zřejmé, že **jak žáci základních škol, tak žáci středních škol** se domnívají, že **je to především jejich volba**. Tato tendence je velmi výrazná zejména u žáků středních škol, mezi kterými se více než polovina domnívá, že je to zcela jejich věc.

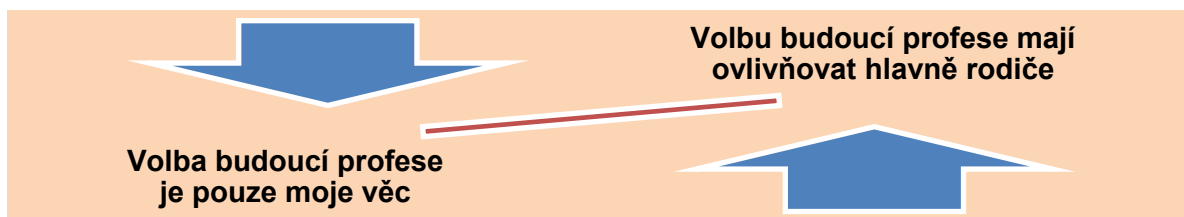
U žáků základních škol není tak výrazné osamostatnění, kdy se přiklánějí spíše k variantě, že je to jejich věc, avšak vliv rodičů je zde také. Je tedy zřejmé, že u žáků **na základní škole sami žáci vnímají, že rodiče mají mít vliv na jejich rozhodování**, ale **současně dávají najevo**, že jde o jejich život, **jejich rozhodnutí**. Tento postoj je ještě vyhraněnější u žáků na střední škole. Za zajímavé zde můžeme považovat srovnání s odpověďmi na otázku, zda žáci využili rad svých rodičů při rozhodování o tom, co dělat po škole. Rad rodičů využilo přes 86 % žáků základních škol a přes 81 % žáků středních škol. Tyto odpovědi plně korespondují s odpověďmi na uvedené výroky u žáků základních škol (chtějí se rozhodnout sami, ale přiznávají rodičům značně silný „poradní hlas“, avšak je již v mírném rozporu s vyjádřením žáků středních škol, kteří se chtějí rozhodovat ve více než polovině případů zcela sami (tedy bez porady rodičů). Je tak patrné, že při jednání se žáky středních škol je u rodičů nutné větší vyjednávání a výrazná deklarace jejich „poradní pozice“.

Obrázek 22: Hodnocení výroků: „Volbu školy mají ovlivňovat hlavně rodiče × Volba školy je pouze moje věc“ (v %)

Jak vidíme, je podíl odpovědí, že by volbu školy měli ovlivňovat zejména rodiče, velmi nízký – jen několik žáků si myslí, že by za ně měli rozhodnout rodiče. Současně je zajímavé, že se vůbec najdou děti na základní škole, a dokonce i na střední škole, které nechávají svoji budoucnost zcela v rukou rodičů.

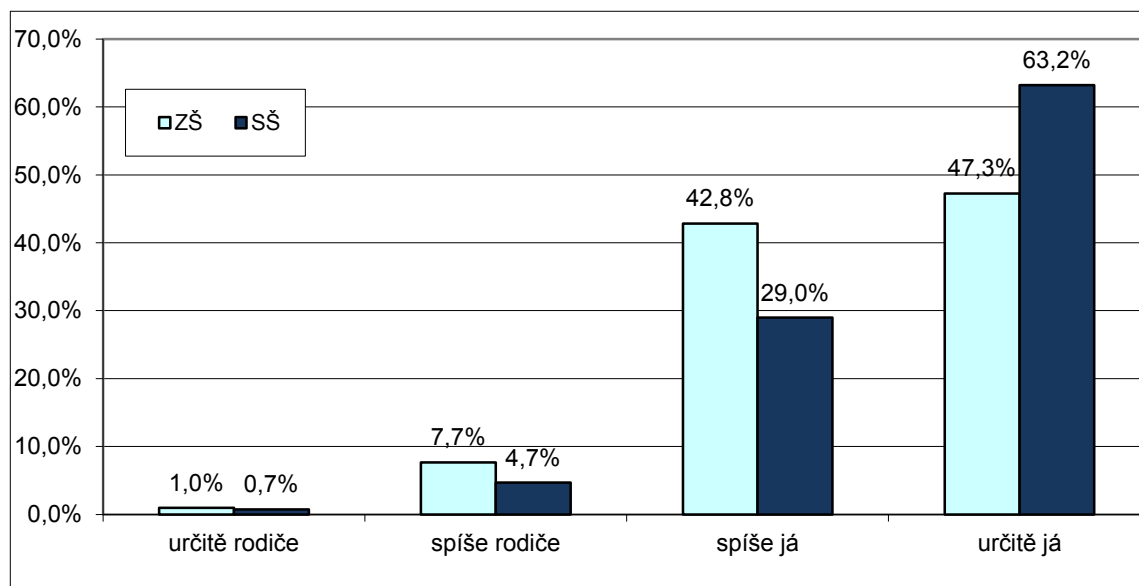
Další dvojici protikladných výroků bylo, že:

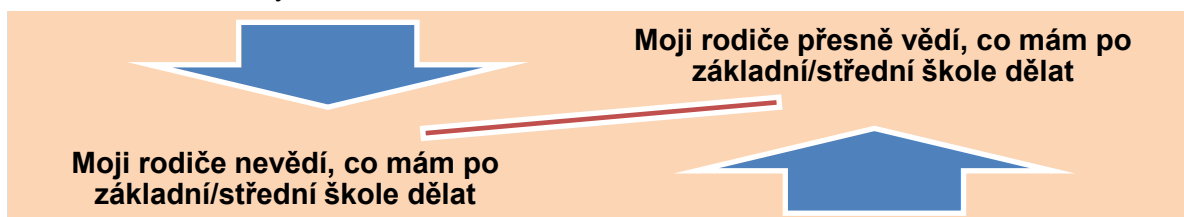
Také u těchto výroků se jak **žáci základních škol**, tak **žáci středních škol** zcela jednoznačně přiklonili ke druhému výroku, tedy, že **volba profese je jejich věc**. Opět je zde rozdíl mezi žáky základních a středních škol, kdy žáci středních škol se ve výrazné většině domnívají, že rozhodnutí o jejich budoucí profesi má být zcela v jejich rukách. U žáků základních škol je výraznější příklon k mírnější variantě, tedy, že se mají rozhodnout sami, avšak je patrné, že opět připouštějí vliv rodičů.

Jak vidíme v grafu, variantu, že by o jejich budoucí profesi měli rozhodovat rodiče, připouští jen mizivý podíl respondentů. Je zřejmé, že si žáci uvědomují, že se jedná o jejich život a o jejich budoucnost. Současně je patrné, že žáci základních škol vnímají, že rodiče za ně stále nesou odpovědnost a přisuzují jim určitou míru vlivu.

Obrázek 23: Hodnocení výroků: „Volbu budoucí profese, povolání mají ovlivňovat hlavně moji rodiče × Volba budoucí profese, povolání je pouze moje věc“ (v %)

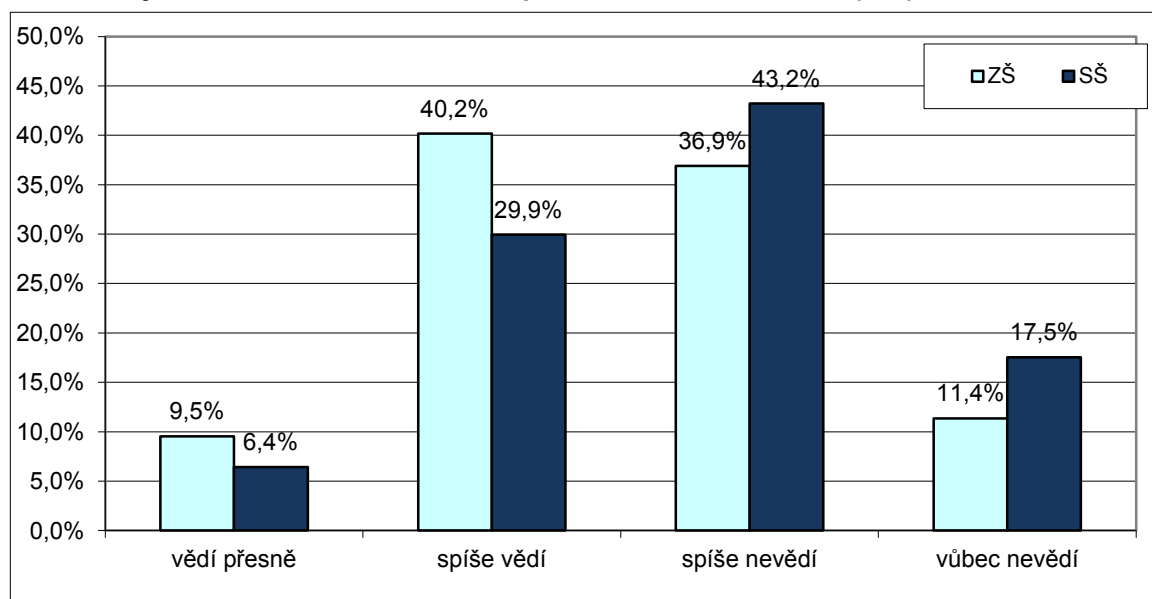
Třetí dvojice výroků se zaměřovala na ujasnění budoucnosti, přičemž tyto výroky se týkaly rodičů, a to jejich schopnosti říci svému dítěti, co má dělat po ukončení základní/střední školy:

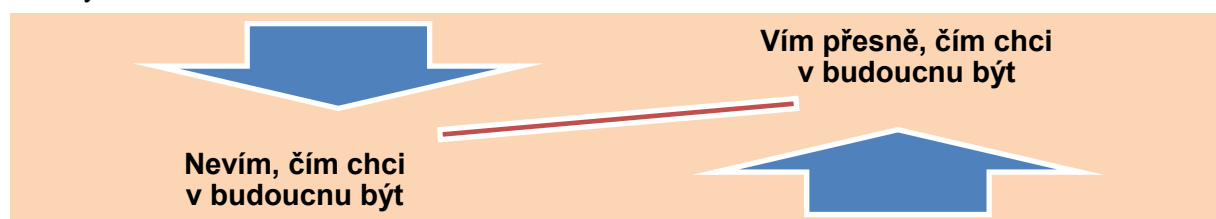
U této dvojice výroků je patrné, že jak žáci základních škol, tak žáci středních škol nezaujali krajní stanoviska. Současně není tak výrazný rozdíl mezi příklonem k variantě, že

rodiče spíše vědí, a k variantě, že spíše nevědí. Žáci zde své rodiče vnímají jako někoho, kdo společně s nimi tak trochu tápe, jak po škole dál. Poněkud výraznější stanovisko zaujali ke svým rodičům žáci středních škol, kde více než 17 % uvedlo, že jejich rodiče vůbec nevědí, co mají dělat po ukončení střední školy. To je odrazem situace, kdy po střední škole je více možných dalších cest – pokračovat ve studiu na vysoké škole, na jiné škole, vstoupit na trh práce, jít studovat do zahraničí atd., takže rodiče mnohdy tápou, co by jejich děti měly vlastně dělat a nedovedou jim poradit způsobem, který děti vyžadují. Úloha rodičů dětí končících základní školu je o něco jednodušší, neboť naprostá většina žáků základních škol pokračuje ve vzdělávání na vyšší, středoškolské úrovni vzdělávání. Samozřejmě, i zde je nezbytné vybrat správnou školu, obor vzdělání apod., ale přeci jen je o jednu či dvě možnosti méně – žáci téměř nevstupují na trh práce a jen velmi málo žáků po ukončení základní školy pokračuje ve svém vzdělávání v cizině.

Obrázek 24: Hodnocení výroků: „Moji rodiče přesně vědí, co mám dělat po základní/střední škole × Moji rodiče nevědí, co mám dělat po základní/střední škole“ (v %)

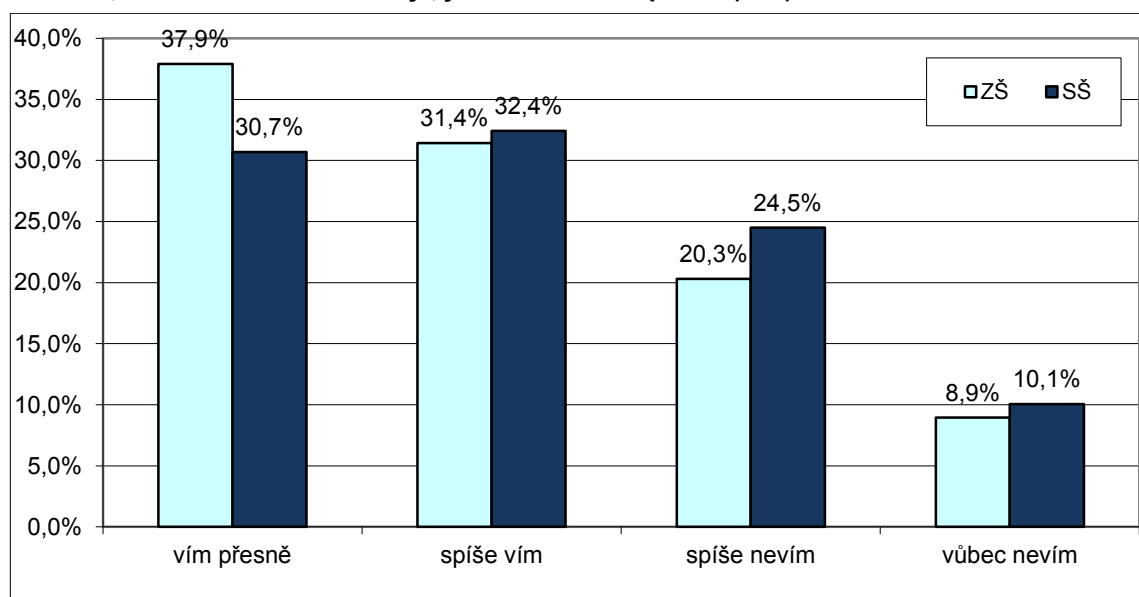

Čtvrtá dvojice výroků také patří do oblasti zaměřené na to, zda žáci mají vyjasněné názory na svou budoucnost:

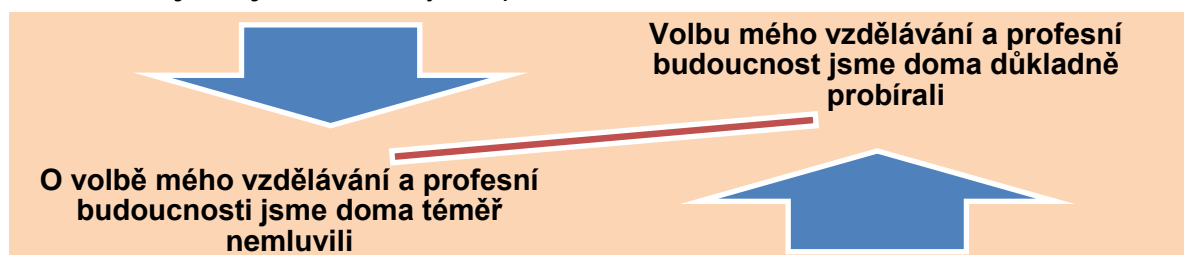
U této dvojice výroků, která se soustředí přímo na respondenta, došlo takřka k rovnoměrnému rozvrstvení odpovědí do prvních tří variant – třetina žáků ví přesně, co chce v budoucnu dělat, třetina to neví tak jistě, ale nějakou představu má a čtvrtina to spíše neví, čili o něčem uvažuje, ale zdaleka si není jistá, že je to to pravé. Vůbec neví, co bude dělat v budoucnosti, přibližně desetina respondentů. Je zajímavé, že větší jistotu ohledně své budoucnosti vyjadřují žáci základních škol než žáci středních škol. Zdá se, že studium na střední škole žáky spíše znejistělo, než aby jejich představy, které měli na základní škole, utvrdilo. Zřejmě bližší seznámení s vybraným oborem u některých žáků zapříčinilo, že si již svou volbou nejsou tak jisti. Zde tedy vzniká prostor pro důkladné seznámení se s vybraným oborem již na základní škole, které by tak mohlo zabránit určité míře rozčarování.

Obrázek 25: Hodnocení výroků: „Vím přesně, čím chci v budoucnu být, jakou chci dělat práci“ × „Nevím, čím chci v budoucnu být, jakou chci dělat práci“ (v %)

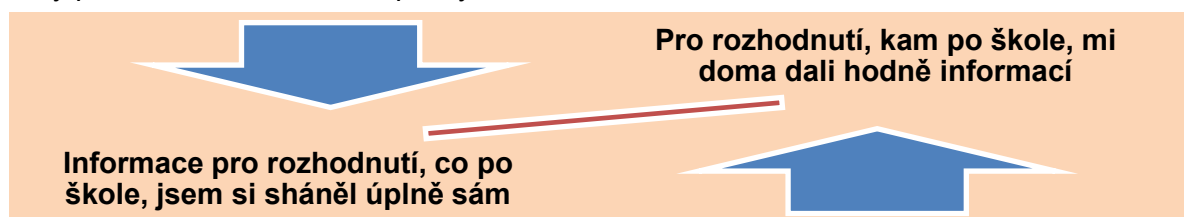
Pátá a šestá dvojice výroků je zaměřena na komunikaci v rodině ohledně volby povolání a výběru školy. Žáci zde vyjadřovali svůj názor na to, jak s rodiči komunikovali, jak se rodiče zapojovali do výběru budoucí vzdělávací či profesní dráhy.

Pátá dvojice výroků se zabývala přímou komunikací v rodině:

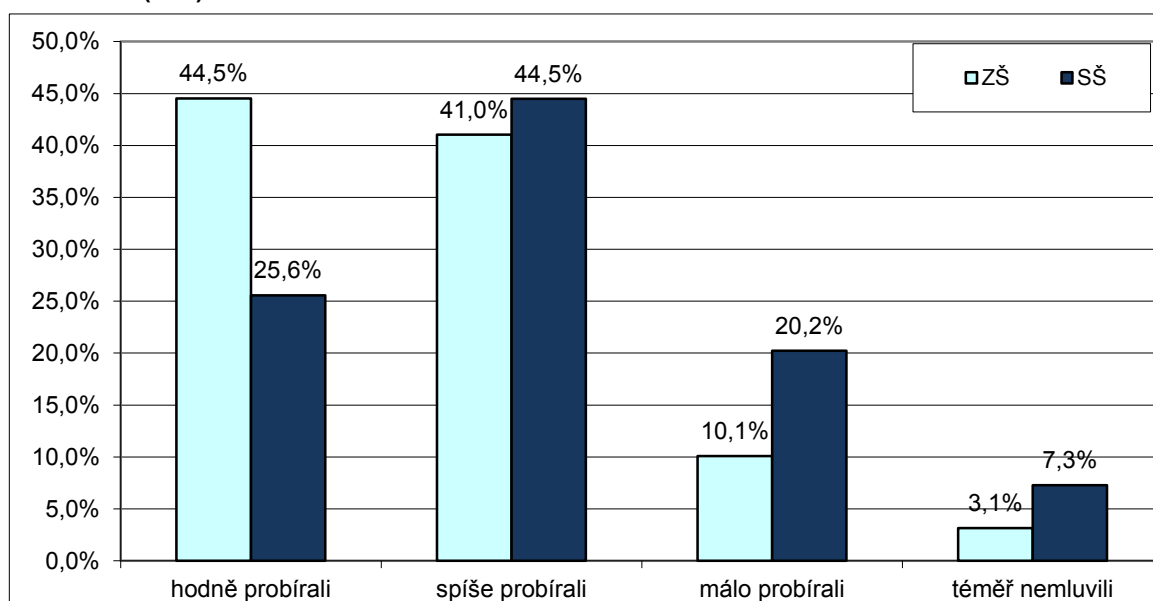
Z odpovědí je patrné, že zejména na základní škole se rodiče tématu dalšího vzdělávání svých dětí po ukončení školy věnují. Ve více než 85 % případů rodiče téma jejich budoucnosti probírají a komunikují s nimi. Asi 10 % žáků pak uvedlo, že se tomuto tématu doma věnují velmi málo a 3 % se pak přiklonila k tomu, že o své budoucnosti s rodiči nemluví. Se žáky středních škol rodiče též komunikují o jejich budoucnosti, ale již výrazně méně. Doma se o vzdělávací či profesní budoucnosti mluví často u 25 % respondentů, současně pětina žáků středních škol uvedla, že se doma o budoucnosti baví jen velmi málo, přes 7 % se pak o své budoucnosti s rodiči nebaví vůbec. Je tak patrné, že na úrovni střední školy se již postavení rodičů mění (ať již z jejich vůle, či vůle jejich dětí) a rodiče se stávají spíše poradním orgánem, který je občas vyslechnut a občas je mu umožněno debatovat o budoucnosti dětí.

Poslední dvojice výroků byla také zaměřena na rodinu a komunikaci v rodině ohledně volby povolání se zřetelem na poskytování informací:

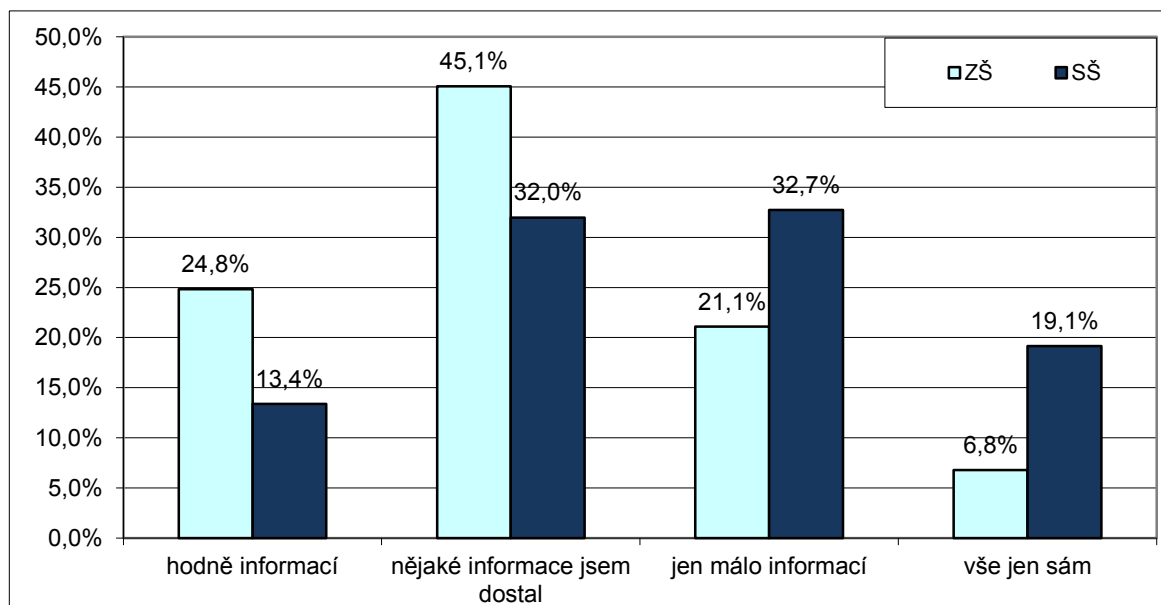

Z odpovědí vyplývá, že při shánění informací bylo mnoho žáků ponecháno samo sobě, kdy rodina se na shánění informací podílela spíše méně. Na druhé straně je pochopitelné, že **rodina je není tím hlavním zdrojem informací** – tuto roli do značné míry plní školy (ať již domovské, či přijímací) a samozřejmě **internet**. Jak nám vyplynulo již z předchozích otázek, internet je jedním z hlavních zdrojů informací, přičemž zřejmě platí, že na internetu si žáci množství informací vyhledávají sami. To je výrazné zejména **u žáků středních škol**, kde takřka **pětina žáků uvedla, že si informace sháněli zcela sami**. U žáků základních škol to není tak výrazné, přenos informací v rodině se uskutečnil ve více než 90 % rodin. Žáci základních škol nejčastěji volili variantu, že nějaké informace doma dostali, přičemž hodně informací dostala čtvrtina žáků základních škol. Žáci středních škol se klonili nejčastěji ke středovým variantám, tedy že nějaké informace dostali (třetina žáků středních škol) nebo jich dostali málo (třetina žáků středních škol).

Obrázek 26: Hodnocení výroku: „Volbu mého vzdělávání a profesní budoucnost jsme doma důkladně probírali × O volbě mého vzdělávání a profesní budoucnosti jsme doma téměř nemluvili“ (v %)

Obrázek 27: Hodnocení výroku: „Pro rozhodnutí kam po základní/střední škole mi doma dali hodně informací × Informace pro rozhodnutí kam po základní/střední škole jsem si sháněl úplně sám“ (v %)

4 Hlavní poznatky

Z provedených dílčích analýz a interpretací výsledků můžeme vyslovit několik hlavních závěrů:

- 1.1. **Otázku budoucnosti** (co budou dělat po skončení základní školy) začínají **žáci základních škol** většinou řešit **v osmém ročníku**, přičemž dívky řeší svou budoucnost dříve než chlapci.
- 1.2. Svou budoucností se **žáci středních škol** začínají většinou zabývat **v předposledním ročníku** střední školy.
- 1.3. **Vliv rodiny zejména rodičů** na výběr vzdělávací či profesní dráhy **je značný**, a to jak u žáků základních škol, tak u žáků středních škol. Téměř všichni žáci základních škol řeší svoji budoucnost doma s rodiči, na střední škole je to více než 60 % žáků.
- 1.4. To, do jaké míry si děti s rodiči o své budoucnosti povídají, je závislé především na tom, zda děti navštěvují základní školu, či zda jsou již starší a vzdělávají se na střední škole.
- 1.5. Rady svých rodičů využívá přes 86 % žáků základních škol a 82 % žáků středních škol. Je zřejmé, že i de facto dospělé děti naslouchají radám svých rodičů.
- 1.6. Většina žáků základních a středních škol se domnívá, že při výběru své budoucí vzdělávací či profesní dráhy mají mít hlavní slovo oni sami. Nedomnívají se, že by za ně měli rozhodovat rodiče.
- 1.7. Jen malá část žáků základních i středních škol se identifikuje s povoláním svých rodičů – většina z nich chce dělat něco jiného než jejich rodiče.
- 1.8. **Při rozhodování o další vzdělávací/profesní dráze** se žáci jak základních, tak středních škol **spoléhají nejvíce sami na sebe a na své rodiče**. Do jisté míry se nechají ovlivnit i svými kamarády. Nejméně vlivu pak připisují institucionalizované formě poradenství, tedy školním psychologům či odborníkům na úřadě práce. Pomoc výchovného poradce byla ze všech institucionalizovaných forem kariérového poradenství vnímána jako neúčinnější.
- 1.9. **Při výběru střední školy** je pro **žáky základních škol** důležité, aby získali práci, která je bude bavit, šli na školu, která je bude bavit, po absolvování střední školy získali dobře placené zaměstnání, šli na školu, kterou zvládnou dokončit, našli po škole dobré uplatnění a také aby šli na školu, kde budou studovat ve zvoleném oboru.
- 1.10. **Žáci středních škol**, kteří chtějí pokračovat ve vzdělávání, považují za důležité, aby po škole našli práci, která je bude bavit, studovali obor, který je bude bavit, studovali obor, který je připraví na práci, která je bude bavit, našli po škole dobře placené zaměstnání a studovali obor, který zvládnou dokončit.
- 1.11. **Žáci středních škol, kteří již nechtějí pokračovat** v dalším vzdělávání, se takto rozhodli zejména proto, že **chtějí vydělávat peníze**, chtějí se osamostatnit od rodičů, chtějí začít pracovat nebo chtějí cestovat.
- 1.12. **Při svém rozhodování** o tom, co dál po skončení školy, využívají žáci základních i středních škol zejména **informace**, které získají **od rodiny, z internetu, ze školy, kam se hlásí**, a také od kamarádů.
- 1.13. Část žáků základních i středních škol využívá v rámci rozhodovacího procesu pomoc odborníků, přičemž nejčastěji vyhledají pomoc některého z učitelů nebo školního poradce.
- 1.14. **Z informačních internetových portálů** využívají žáci základních škol zejména www.atlasskolstvi.cz, www.stredniskoly.cz a www.infoabsolvent.cz. Současně však **značný počet žáků základních škol nezná tyto informační portály**.

- 1.15. **Žáci středních škol** využívají pro získání informací zejména www.vysokeskoly.cz, www.atlasskolstvi.cz a www.vysokoeskoly.com. I tady je **značné množství žáků, kteří informační portály neznají**. Žáci středních škol celkově využívají informačních portálů méně než žáci základních škol.
- 1.16. **Za důležité informace**, které potřebují k rozhodování o své budoucí dráze, považují žáci obou vzdělanostních skupin zejména **informace o obsahu studia, o možnostech uplatnění, o šancích se na zvolenou školu dostat, o náročnosti studia**. Tyto informace pokládá za důležité více než 90 % žáků základních škol a více než 80 % žáků středních škol.

Z našich zjištění vyplývá, že pokud jde o volbu vzdělávací/profesionální dráhy, tak **velmi silně funguje rodina**, která má v rozhodovacím procesu značný vliv, a to nejen u žáků základních škol, ale také u žáků středních škol. Pokud žáci vyhledávají **odbornou pomoc**, pak se nejraději obrací (kromě rodiny) **na školské instituce, tedy na výchovné-kariérové poradce na školách či na některého z učitelů**. Je zřejmé, že žáci vyhledávají pomoc tam, kde to znají, kde se mohou obrátit k někomu známému. S tím souvisí fakt, že v případě volby budoucí školy či povolání se žáci neobrací směrem k sociálním sítím (typu Facebook), ale v této otázce více důvěřují rodině, přátelům a blízkým, které znají „face to face“. Na internet se obrací jako na hlavní zdroj informací, který naprosto ovládl informační základnu. Jak žáci základních škol, tak žáci středních škol vyhledávají s jeho pomocí potřebné informace a jeho role je naprosto neopominutelná. To nám ukazuje, že pokud má být pomoc kariérového poradenství účinná, je nutné pracovat s rodinou a současně je nezbytné poskytovat co nejvíce informací prostřednictvím internetu, kde si je zájemci mají možnost vyhledat. V této souvislosti se dá říci, že kdo není na internetu, jako by nebyl.

Ze získaných odpovědí je zřejmé, že **žáci využívají ty informační zdroje, o kterých se dozvědí zejména ve škole**. Platí zde, že jaké informační zdroje používá výchovný poradce či učitel předmětu „Člověk a svět práce“ při výuce (včetně internetových aplikací), takové zdroje pak využívají i žáci, když vyhledávají informace o možnostech svého dalšího působení. Škola se tak jeví jako rozhodující činitel zejména v poskytování orientace v záplavě informací, které zejména na internetu na zájemce čekají.

Za pozitivní zjištění můžeme považovat, že se **žáci vcelku dobře orientují v tom, co je při výběru školy / vzdělávací dráhy důležité**. Jak žáci základních, tak žáci středních škol vnímají propojení vzdělávání a uplatnění na trhu práce a mají celkem realistické představy o tom, co mohou dokázat a jaké požadavky by měli vůči škole, na kterou se hlásí, mít.

Ze šetření tak vyplynulo, že při poskytování kariérového poradenství je nutné mít na zřeteli, že vliv rodiny je neopominutelný a je nutné s ním pracovat. Dále je z výsledků zřejmé, že rozšíření informací o možnostech a podobě kariérového poradenství mezi laickou veřejnost není dostačující. V situaci, kdy si žáci uvědomují, že výběr školy či profese do značné míry ovlivní jejich další život, se k odborným pracovníkům obrací pouze menší část žáků. Je velmi pozitivní, že v procesu volby školy či povolání velmi dobře fungují rodinné a osobní vazby, ale bylo by ještě lepší, pokud by tyto vazby fungovaly na pozadí odborné pomoci. To, že odborná pomoc není tak využívána, je důsledkem její malé popularizace a publicity. Ukazuje se, že žáci základních i středních škol mnohdy formy odborné pomoci neznají a tudíž je nevyužívají. A to je nutné změnit.

5 Příloha

Výběrový soubor dotazníkového šetření – Potřeby kariérového poradenství

Databáze základních a středních škol, včetně počtu žáků v jednotlivých oborech vzdělání a ročnících, vycházela z resortního statistického zjišťování výkonových údajů škol, které každoročně prováděl ÚIV (nyní v gesci MŠMT). Pro výběr škol byly na začátku zvoleny 4 kraje: **Praha, Plzeňský kraj** (jako zástupci regionů s nízkou nezaměstnaností) a kraje **Ústecký a Moravskoslezský** (regiony s vysokou nezaměstnaností).

Postup výběru šetřených základních škol

Z každého ze čtyř zvolených krajů (Praha, Plzeňský, Ústecký a Moravskoslezský) bylo vybráno 10 ZŠ, které mají v 9. ročníku nejméně 40 žáků. Dalším kritériem výběru bylo také rovnoměrné zastoupení základních škol podle sídla (velké, krajské město × menší sídlo).

OPORA VÝBĚRU

Tabulka přílohy 1: Počet základních škol s 9. ročníkem (bez speciálních tříd)

Počet ZŠ s 9. ročníkem	Rozdělení škol podle počtu žáků v 9. ročníku			Výběr – počet ZŠ
	40 žáků a víc	pod 40 žáků	Celkem	
Kraj				
Hlavní město Praha	54	134	188	10
Jihočeský kraj	46	110	156	
Jihomoravský kraj	72	174	246	
Karlovarský kraj	25	46	71	
Královéhradecký kraj	37	96	133	
Liberecký kraj	26	80	106	
Moravskoslezský kraj	107	167	274	10
Olomoucký kraj	41	113	154	
Pardubický kraj	38	88	126	
Plzeňský kraj	35	91	126	10
Středočeský kraj	83	187	270	
Ústecký kraj	56	132	188	10
Kraj Vysočina	46	85	131	
Zlínský kraj	55	80	135	
Česká republika	721	1583	2304	40

Tabulka přílohy 2: Počet žáků 9. ročníků ZŠ

Počet žáků v 9. ročníku	Rozdělení škol podle počtu žáků v 9. ročníku		
	40 žáků a víc	pod 40 žáků	Celkem
Kraj			
Hlavní město Praha	2786	3488	6274
Jihočeský kraj	2391	2284	4675
Jihomoravský kraj	3932	4162	8094
Karlovarský kraj	1233	939	2172
Královéhradecký kraj	2224	2046	4270
Liberecký kraj	1389	1837	3226
Moravskoslezský kraj	5816	3924	9740
Olomoucký kraj	2199	2379	4578
Pardubický kraj	2004	1906	3910
Plzeňský kraj	1892	1940	3832
Středočeský kraj	4461	4040	8501
Ústecký kraj	3021	2931	5952
Kraj Vysočina	2629	1716	4345
Zlínský kraj	3013	1673	4686
Česká republika	38990	35265	74255

Postup výběru šetřených středních škol

Vybrány byly pouze školy sídlící v krajích: Praha, Plzeňský, Ústecký a Moravskoslezský kraj – **5 středních škol z každého kraje**. V každém kraji byly vybrány školy tak, aby ve výběru byli přibližně rovnoměrně zastoupeni **žáci posledních ročníků v denní formě vzdělávání**:

- **obory vzdělání ukončené maturitní zkouškou (kategorie M) × obory vzdělání ukončené výučním listem (kategorie H)**
- **technické obory × netechnické obory**

Tabulka přílohy 3: Vybrané skupiny oborů vzdělání

Technické obory vzdělání		Netechnické obory	
23	Strojírenství a strojírenská výroba	63	Ekonomika a administrativa
26	Elektrotechnika, telekom. a výpočetní technika	64	Podnikání v oborech, odvětví
28	Technická chemie a chemie silikátů	65	Gastronomie, hotelnictví a turismus
33	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	66	Obchod
34	Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	68	Právo, právní a veřejnosprávní činnost
36	Stavebnictví, geodézie a kartografie	69	Osobní a provozní služby
37	Doprava a spoje	72	Publicistika, knihovnictví a informatika
39	Speciální a interdisciplinární obory	75	Pedagogika, učitelství a sociální péče

Tabulka přílohy 4: Počet středních škol se žáky v posledním ročníku

Kraj	SŠ vyučující obory		Celkem SŠ
	kategorie H	kategorie M	
Hlavní město Praha	41	94	196
Jihočeský kraj	35	56	96
Jihomoravský kraj	47	80	144
Karlovarský kraj	15	24	38
Královéhradecký kraj	31	56	83
Liberecký kraj	15	39	53
Moravskoslezský kraj	47	93	152
Olomoucký kraj	35	46	100
Pardubický kraj	29	42	78
Plzeňský kraj	23	32	61
Středočeský kraj	52	80	148
Ústecký kraj	37	63	111
Kraj Vysočina	29	40	73
Zlínský kraj	30	44	79
Česká republika	466	789	1412

Tabulka přílohy 5: Počet vybraných středních škol se žáky v posledním ročníku

Výběr	Technické obory	Netechnické obory	Výběr
Hlavní město Praha	2	3	5
Moravskoslezský kraj	3	2	5
Plzeňský kraj	3	2	5
Ústecký kraj	2	3	5
Česká republika	10	10	20

Kraj	kategorie H	kategorie M	Výběr
Hlavní město Praha	4	4	5
Moravskoslezský kraj	3	4	5
Plzeňský kraj	3	3	5
Ústecký kraj	4	4	5
Česká republika	14	15	20

Tabulka přílohy 6: Počet žáků v posledním ročníku v denní formě vzdělávání

Kraj	Žáci v oborech		Celkem SŠ
	kategorie H	kategorie M	
Hlavní město Praha	2379	6091	14981
Jihočeský kraj	2174	3213	8136
Jihomoravský kraj	3571	5384	14726
Karlovarský kraj	927	1225	3293
Královéhradecký kraj	1785	3092	7479
Liberecký kraj	1338	1934	4928
Moravskoslezský kraj	3608	6038	15591
Olomoucký kraj	2086	2910	8488
Pardubický kraj	1678	2484	6402
Plzeňský kraj	1585	2467	6149
Středočeský kraj	3056	4305	11469
Ústecký kraj	2742	3871	10007
Kraj Vysočina	1764	2499	6616
Zlínský kraj	1767	2985	7923
Celkový součet	30460	48498	126188